

UNIVERZITA KARLOVA – FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ANGLOFONNÍCH LITERATUR A KULTUR

**James Joyce v českém prostředí: Komparativní analýza překladů
povídky „The Dead“**

**James Joyce in Czech Environment: A Comparative Analysis of
Translations of the Short Story “The Dead”**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

vedoucí bakalářské práce (supervisor):

prof. Mgr. Ondřej Pilný, Ph.D.

Zpracovala (author):

Vladislava Lagutenko

studijní obor (subjects):

Anglistika–amerikanistika,
Francouzština pro mezikulturní
komunikaci

Praha 2021

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného či stejného titulu.

V Praze, dne 27. července 2021

.....

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce, prof. Mgr. Ondřeji Pilnému, Ph.D., za velkou vstřícnost, trpělivost a hlavně cenné rady a připomínky. Poděkování patří rovněž mé rodině, která mě během studia celou dobu podporovala.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá srovnávací analýzou čtyř překladů povídky „The Dead“ ze sbírky *Dubliňané* od známého irského autora Jamese Joyce. Pro analýzu byly vybrány překlady Josefa Hruši (1933), Zdeňka Urbánka (1959), Aloyse Skoumala (1988) a Kateřiny Hilské (2012). Hlavním cílem této práce je překlady analyzovat a porovnat jednotlivá řešení překladatelských problémů na úrovni lexikální, stylistické i syntaktické. Během hodnocení překladů se posuzuje adekvátnost překladatelských řešení, do jaké míry je překlad věrný vůči originálu a zda zachovává významy, které analyzované jazykové prvky nesou. Bakalářská práce nejprve uvádí dílo do kontextu, popisuje historii překladu děl Jamese Joyce v Čechách a představuje čtyři překladatele *Dubliňanů*. Následně se analyzuje výchozí text z hlediska vnětových a vnitřových faktorů. Dále se bakalářská práce věnuje přímo analýze čtyř překladů a na závěr uvádí shrnutí postupů jednotlivých překladatelů.

Klíčová slova: James Joyce, *Dubliňané*, povídka „The Dead“, irská literatura 20. století, literární překlad, recepce irské literatury v překladu

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with a comparative analysis of four translations of the short story "The Dead" from the collection of short stories called *Dubliners* which was written by the well-known Irish author James Joyce. Four translations were selected for the analysis – translations by Josef Hruša (1933), Zdeněk Urbánek (1959), Aloys Skoumal (1988) and Kateřina Hilská (2012). The aim of this thesis is to analyse Czech translations and compare individual methods the translators undertook and examine them on the lexical, stylistic and syntactic level. The evaluation of translations will be based on the degree of translation adequacy. It analyses to what extent the translation mirrors the original text and to what extent it preserves the meaning of the analysed expression. Firstly, the bachelor thesis puts *Dubliners* into context and describes the history of the translations of James Joyce's works in Bohemia and introduces the four translators of *Dubliners*. Secondly, the study analyses Joyce's short story in terms of extratextual and intratextual factors. Subsequently, the thesis deals directly with the analysis of four translations and in conclusion gives a summary of the procedures of individual translators.

Key words: James Joyce, *Dubliners*, short story "The Dead", Irish literature of the 20th century, literary translation, reception of Irish literature in translation

Obsah

1	Úvod	1
1.1	Cíl práce	1
1.2	Materiály a metoda analýzy.....	2
2	Historie překládání a recepce Jamese Joyce v Českých zemích.....	4
2.1	Čeští překladatelé <i>Dubliňanů</i>	7
2.1.1	Josef Hruša	7
2.1.2	Zdeněk Urbánek	8
2.1.3	Aloys Skoumal	9
2.1.4	Kateřina Hilská.....	10
3	Analýza výchozího textu	12
3.1	Stanovení metody analýzy.....	12
3.2	Analýza vnětých faktorů.....	12
3.2.1	Autor a jeho záměr	12
3.2.2	Příjemce a presupozice	14
3.2.3	Místo a čas.....	14
3.2.4	Funkce textu	15
3.3	Analýza vnitřních faktorů.....	16
3.3.1	Téma díla	16
3.3.2	Kompozice.....	16
3.3.3	Žánrová charakteristika	17
3.3.4	Lexikum.....	17
3.3.5	Syntax a stylistika.....	19
4	Komparativní analýza překladů povídky „The Dead“	21
4.1	Stanovení metody srovnání	21
4.2	Srovnávací analýza překladů povídky	22
4.2.1	Lexikální prostředky.....	22
4.2.1.1	Název povídky.....	23
4.2.1.2	Toponyma	24
4.2.1.3	Kulturně-historické reálie	27
4.2.1.1	Kulturně-literární reálie.....	30
4.2.1.2	Kulturní reálie – hudba	32
4.2.1.3	Lexikum smrti	36
4.2.1.4	Metafory války a bojiště	40

4.2.1.5	<i>Frazémy</i>	42
4.2.1.6	<i>Slovní hříčka</i>	45
4.3	Syntaktická a stylistická rovina	47
4.3.1	Syntaktická analýza	47
4.3.2	Styl a jazyk postav.....	49
4.3.3	Styl a jazyk vypravěče.....	52
4.3.4	Úhel pohledu vypravěče a vnitřní monolog	53
5	ZÁVĚR	54
5.1	Překlad Josefa Hruši z roku 1933	54
5.2	Překlad Zdeňka Urbánka z roku 1959	54
5.3	Překlad Aloyse Skoumala z roku 1988	55
5.4	Překlad Kateřiny Hilské z roku 2012	55
6	BIBLIOGRAFIE	57

1 Úvod

1.1 Cíl práce

Někteří literární kritici považují Jamese Joyce za jednoho z nejdůležitějších spisovatelů, jejichž tvorba byla v meziválečném období překládána do češtiny.¹ Překlad uměleckých děl je komplexní proces, který vyžaduje nejen znalost výchozího a cílového jazyka, ale i schopnost vytvořit obsah, který, pokud možno, zachová nejen autorovu techniku psaní, ale i formu, smysl a záměr originálu. Dle Romana Ingardena obsahují literární texty různé jazykové vrstvy (zvukové, významové, schematické atd.), mezi kterými existují vztahy, jež je nutné zakomponovat i do překladu.² Hlavním cílem této bakalářské práce je porovnat čtyři české překlady povídky „The Dead“ ze sbírky *Dubliňané* od Josefa Hruši (1933), Zdeňka Urbánka (1959), Aloyse Skoumala (1988) a Kateřiny Hilské (2012), a přitom zkoumat, do jaké míry se jednotlivým překladatelům podařilo zachovat všechny umělecké aspekty výchozího textu.

James Joyce ve svém díle uplatňuje jazykové prostředky, které mohou překladateli činit potíže, jelikož ne vše lze v cílovém jazyce vyjádřit s úplnou přesností a se zachováním veškerých významů, jako v jazyce výchozím. Překlad není jen pouhá mechanická reprodukce výchozího textu, ani nevytváří přesné slovní ekvivalenty.³ Naopak, „úkolem překladatelovým není reprodukovat, a tím méně přetvářet elementy a struktury originálu, nýbrž vystihnout jejich funkci a užít místo nich elementy a struktury vlastního jazyka.“⁴ Toto platí dvojnásob pro překlad literárních textů, kde se pozornost musí věnovat nejen formě, ale i obsahu, jelikož v sobě může nést mnoho skrytých idejí, které by při doslovném přenosu z jednoho jazyka do druhého mohly ztratit svůj smysl. Dle Jiřího Levého je samotný text „podmíněn jazykem, ve kterém je dílo stylizováno, a proto mnohé hodnoty je třeba vyjádřit v češtině prostředky jinými.“⁵ Avšak to není vždy jednoduché, a v textu se mohou vyskytnout místa, kterým je překladatel nucen věnovat větší pozornost, aby se veškeré stylistické jevy výchozího sdělení promítly i do cílového jazyka tak, aby udělaly stejný dojem jak na čtenáře originálu, tak na čtenáře překladu.

¹ MÁNEK, Bohuslav. The Czech Reception of Irish Poetry and Prose, c. 1790–2013. In: *Ireland and the Czech Lands : contacts and comparisons in history and culture*, Frankfurt am Main: P. Lang, 2014. s. 166.

² LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel, ed. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. s. 23–24.

³ O'NEILL, Christine. Entitled to Translate. In: *A New & Complex Sensation: Essays on Joyce's Dubliners*. Ed. Oona Frawley. Dublin: Lilliput Press, 2004. s. 64.

⁴ LEVÝ. *Umění překladu*. s. 28.

⁵ LEVÝ. *Umění překladu*. s. 47.

Než se však práce zaměří na samotnou analýzu, pokusí se nejprve nastínit historii překládání Joycových děl v Čechách. Tato úvodní kapitola proto nejprve popisuje, jak byl tento slavný irský autor v české kultuře vnímán, a jak se jeho díla v turbulentních obdobích 20. století překládala a vydávala. Recepce zahraničních autorů se v průběhu let v souvislosti se složitou politickou situací měnila, a Joyceova díla se musela potýkat s politickou cenzurou i jinými problémy. Práce se zde zaměřuje i na jednotlivé překladatele Joycevých *Dubliňanů*, a to především na jejich překladatelskou činnost, a jejich případný vztah k dílům Jamese Joyce a k irské kultuře obecně.

Druhá část se již věnuje překladatelské a komparativní analýze povídky „The Dead“. Na začátek analyzuje text originálu, a snaží se zachytit styl a charakteristické znaky díla. Pokouší se mimo jiné identifikovat možná problematická místa, která by mohla překladatelům z různých důvodů činit potíže. Pozornost věnuje rovněž kulturně-historickým reáliím, na které je tento text bohatý, jelikož jeho hlavním záměrem je popsat irskou kulturu a určité aspekty života v Dublinu.⁶ Na základě tohoto rozboru je provedena komparativní analýza překladů oné povídky, kde je hlavním cílem zkoumat a porovnat, do jaké míry se překladatelům podařilo v českém jazyce zachytit celkovou formu a smysl díla, ale také různé jazykové prostředky, které James Joyce ve svém díle uplatňuje. Zaměřuje se i na to, jak překladatelé řeší překlad problematičtějších jevů, pro které v češtině neexistuje ekvivalent.

Na závěr zhodnotíme jednotlivé překladatelské postupy a pokusíme se shrnout celkovou překladatelskou koncepci, kterou jednotliví překladatelé zvolili.

1.2 Materiály a metoda analýzy

Pro komparativní analýzu byla vybrána povídka „The Dead“ ze sbírky *Dubliňané* a její čtyři české překlady z roku 1933, 1959, 1988 a 2012, které díky svému rozsahu umožňují provést hlubší zkoumání textu, a to jak z hlediska jazykového, tak z hlediska stylistického.

Při analýze výchozího textu je proveden rozbor jazykových a stylistických prvků, které jsou pro text typické. Mimo to se práce zaměřuje i na kulturně-historické reálie, které mohou být při překladu problematičtější.

Na tento rozbor navazuje komparativní analýza čtyř českých překladů, která je pro větší přehlednost rozdělena do jednotlivých kapitol, počínaje nejmenšími jednotkami a konče obecnou stylistikou textu. V první řadě se zaměřuje na lexikum, a to konkrétně na název

⁶ JOYCE, James. The Evidence of the Letters. In: *Dubliners: Text, Criticism and Notes*, eds. Robert Scholes and A. Walton Litz. New York: Penguin Books, 1996. s. 255–262.

povídky, kulturní reálie, frazémy a metafory. Dále se práce soustředí na jazyk vypravěče a postav, u kterých se střídá spisovná a hovorová mluva, což jednotlivé postavy charakterizuje a slouží jako kontrast mezi nimi a jejich společenským postavením. V další kapitole se práce zaměřuje na syntaktickou a stylistickou rovinu díla. Analyzujeme zde styl a jazyk vyprávění, který se mění v závislosti na tom, o které postavě vypravěč hovoří. Následně je zkoumán úhel pohledu vypravěče, který se v některých pasážích střídá s úhlem pohledu hlavní postavy Gabriela Conroye. U překladů budeme především pozorovat, zda bylo střídání v pohledu postav dodrženo a jakými prostředky toho překladatelé dosáhli. Při analýze překladatelských řešení se práce opírá především o studii Jiřího Levého *Umění překladu* (1998), ve které se autor věnuje překládání různých uměleckých jevů.

2 Historie překládání a recepce Jamese Joyce v Českých zemích

Irská literatura byla v Českých zemích poprvé představena během českého národního obrození v období od 80. let 18. století do 50. let 19. století. Hlavním cílem českých obrozenců bylo rozvíjet český jazyk ve společnosti, čehož docílili prostřednictvím překladů. Díky tomu se v české literatuře objevily nové literární žánry.¹

První překlad anglo-irské poezie do češtiny vznikl na konci 18. století. Jednalo se o baladu „Poustevník“ od spisovatele Olivera Goldsmitha, obsaženou v románu *The Vicar of Wakefield*. Tuto báseň přeložil slavný český filolog Josef Jungmann v roce 1797, avšak v tištěné podobě byla publikována až v roce 1841.²

Na počátku 19. století začaly být vedle balad populární také ossianské básně psané Jamesem Macphersonem, které překládal František Palacký. Tyto překlady byly důležité pro českou preromantickou literaturu, a to hlavně v období mezi rokem 1817 a 1903.³

Ve druhé polovině 19. století se nejznámějším autorem v českých zemích stal irský básník Thomas Moore. Pět jeho básní pro uveřejnění v literárním časopise přeložili v letech 1840 a 1841 František Ladislav Rieger a Karel Sabina. V letech 1853 až 1855 bylo mladým básníkem a budoucím politikem Edmundem Břetislavem Kaizlem přeloženo celkem dvacet osm Mooreových básní.⁴

Na přelomu 19. a 20. století vznikly překlady děl slavných irských umělců, jako byl například William Butler Yeats, George Moore, George Bernard Shaw nebo John Millington Synge. Velký vliv na českou kulturu měla rovněž díla spisovatele Oscara Wilda, která jsou silně spojována s českou dekadencí. Mezi překladatele jeho tvorby se řadí Jarmil Krecar, Jiří Živný, Antonín Starý, Marie Jesenská a Arnošt Procházka. Díla Williama Butlera Yeatse překládal především Jaroslav Skalický, Bohdan Chudoba a Jiří Valja. O překlady děl Johna Millingtona Synge a George Bernarda Shawa se zasloužil Karel Mušek, který byl s těmito dvěma spisovateli v kontaktu.⁵

¹ MÁNEK, Bohuslav. The Czech Reception of Irish Poetry and Prose, c. 1790-2013. In: *Ireland and the Czech Lands: contacts and comparisons in history and culture*. Frankfurt am Main: P. Lang, 2014. s. 153–154.

² MÁNEK. The Czech Reception of Irish Poetry and Prose. s. 155.

³ MÁNEK. The Czech Reception of Irish Poetry and Prose. s. 155–158.

⁴ MÁNEK. The Czech Reception of Irish Poetry and Prose. s. 158.

⁵ MÁNEK. The Czech Reception of Irish Poetry and Prose. s. 166.

Po těžkém období, které s sebou přinesla první světová válka, se Československo těšilo rychlému společenskému, politickému a kulturnímu vývoji. Česká kultura se rozšířila a s tím se v ní objevily i nové směry – expresionismus, surrealismus a modernismus. Není tedy divu, že se James Joyce v tomto období stal nejdůležitějším překládaným irským autorem.⁶ Renomé, které si díky svým knihám získal, neuniklo pozornosti českých literátů, kteří chtěli prostřednictvím překladů přinést do Čech nové literární vzory. Velký podíl na zviditelnění Joyce měl český spisovatel Adolf Hoffmeister, který o něm napsal první dva články do místních časopisů. Hoffmeister se s Joycem několikrát setkal v Paříži a v roce 1928 s ním projednával možnosti vydání prvních českých překladů děl *Odysseus* a *Portrét mladého umělce*, které následně vyšly v češtině v roce 1930.⁷ *Odysseus* byl rozdělen do tří svazků. Dva z nich přeložil Ladislav Vymětal a jeden Jarmila Fastrová. Toto dílo si získalo chválu kritika Františka Xavera Šaldy, který o něm napsal esej, ve kterém charakterizoval jeho inovativní románové prvky a také Joyceovu literární techniku. Rovněž vyzdvihl humorné, komické a parodické prvky románu. Dílo se však nevyhnulo ani negativní kritice, která přišla například od Márie Štechové, jež román považovala za únavný a spíše dokumentární, nežli průkopnický. Nedlouho po *Odysseovi* následoval *Portrét mladého umělce* přeložený Stašou Jílovskou. O dva roky později vyšel v češtině fragment díla *Work in Progress* zvaný *Anna Livia Plurabella*, který přeložili Adolf Hoffmeister, Vladimír Procházka a Marie Weatherallová. Jedná se o složité dílo náročné na překlad. Adolf Hoffmeister prohlásil, že „největší obtíží při překladu bylo zachovati krom přenesení smyslu i rytmus vět a hudbu jednotlivých pasáží. *Anna Livia Plurabella* je kniha pro oči a uši. [...] Náš překlad nebude nikdy docela přesným zrcadlem originálu. Žádný překlad jím nebude.“⁸ V každém případě toto vydání zůstává jedním z nejkreativnějších děl v dějinách českého překladu. Jako poslední ve 30. letech vyšla v roce 1933 sbírka povídek s názvem *Dubliňané*, která uzavírá první etapu publikování prózy Jamese Joyce v Čechách.⁹ Mimo ni vyšly v malém časopisu *Kvart* dvě Joyceovy básně. V roce 1930 vyšla báseň „Ornice“, kterou

⁶ MÁNEK. The Czech Reception of Irish Poetry and Prose. s. 166.

⁷ MÁNEK, Bohuslav. The Czech and Slovak Reception of James Joyce. In: *The Reception of James Joyce in Europe*. London: Thoemmes Continuum Press, 2004. s. 187–88.

⁸ MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce. s. 190.

⁹ GRMELA, The Czech Reception of Irish Literature: the 1930s. [online] Dostupné z: https://www.phil.muni.cz/angl/thepep/thepep_02_05.pdf. s. 41.

přeložil Arnošt Vaněček¹⁰, v roce 1934 pak vyšla druhá báseň s názvem „Ecce Puer“ v překladu Františka Hrubína.¹¹

Na počátku 40. let překládal slavný modernistický malíř a spisovatel Josef Čapek básně z Joyceovy sbírky *Chamber Music*. Překládal je v koncentračním táboře, kde nakonec také zemřel. Z jeho překladů se však zachovaly pouze dvě básně (XXXV a XXXVI). Další přeložené básně ze sbírek *Chamber Music* a *Pomes Penyeach* se začaly objevovat v časopisech a různých sbírkách po skončení druhé světové války mezi lety 1945 a 1948.¹²

Po roce 1948 byla nakladatelství zestátněna. Všechna díla podléhala cenzuře a byla zavedena přísná ideologická a politická kontrola. Některé knihy musely být staženy z veřejných knihoven, a byly dostupné pouze se speciálním povolením (pouze pro studijní účely). V 50. letech se to týkalo například Joyceova díla *Odysseus*. Nový překlad Jamese Joyce se tak objevil až v roce 1959, kdy Zdeněk Urbánek přeložil sbírku povídek *Dubliňané*, která byla přípustná díky realistickým prvkům v ní obsaženým.¹³

V 60. letech se začínala situace rozvolňovat a zahraniční modernističtí autoři se vraceli na českou literární scénu pod záminkou, že ideologické oponenty je třeba studovat, aby je bylo možné porazit. A tak se James Joyce znovu objevil jako téma studia v akademických esejích a na konferencích. Ve stejné době, společně se zahraničními studiemi o něm a novými překlady jeho děl, rovněž vyšly jeho paměti a korespondence, které se objevily v časopiseckém vydání ve *Světové literatuře* v letech 1966 a 1970.¹⁴

S koncem Pražského jara v roce 1968, příchodem sovětské armády a počátkem normalizace postihly modernistickou literaturu nové restriktce, ale tvorba Jamese Joyce již nemohla být dále přehlížena. V 70. a 80. letech se do češtiny přeložila další čtyři díla, počínaje pohádkou *Kočka a čert*¹⁵ od Jarmily Rosíkové v roce 1974, kterou o dva roky později následovalo nové vydání románu *Odysseus*¹⁶ v překladu od Aloyse Skoumala. Tato kniha však nebyla dostupná

¹⁰ JOYCE, James - Ornice. [Báseň] Přeložil Arnošt Vaněček. In: Kvart 1, 1930, s. 29. Zdroj: databáze česko-irských styků spravovaných Kabinetem irských studií ÚALK FFUK. Dostupné z: ualk-old.ff.cuni.cz/ibibliography/list.php

¹¹ JOYCE, James - Ecce puer. [Báseň] Přeložil František Hrubín. In: Kvart 2, 1933/1935, č. 3, s. 54. Zdroj: databáze česko-irských styků spravovaných Kabinetem irských studií ÚALK FFUK. Dostupné z: ualk-old.ff.cuni.cz/ibibliography/list.php

¹² MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce. s. 191.

¹³ MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce. s. 191–92.

¹⁴ MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce. s. 193.

¹⁵ JOYCE, James. (1974) *Kočka a čert*, trans. Jarmila Rosíková, Prague: Albatros, reprinted Prague: Argo, 1999. Zdroj: MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce.

¹⁶ JOYCE, James. (1976) *Odysseus*, trans. Aloys Skoumal, Prague: Odeon, reprinted Prague: Argo, 1993 and 1999. Zdroj: MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce.

veřejnosti. Získat ho mohli pouze stoupeni komunistické strany, literární kritici, a vědci se speciálním povolením k profesnímu studiu daných materiálů.¹⁷ V roce 1983 vyšel v novém překladu od Aloyse Skoumala *Portrét umělce v jinošských letech*¹⁸ a o pět let později i nový překlad *Dubliňanů*¹⁹. Mezi poslední česky vydaná Joyceova díla patří jeho jediná divadelní hra *Vyhnaní: hra o třech dějstvích*²⁰, kterou v roce 1988 přeložil Vladimír Vařecha. Tento překlad byl znovu vydán v roce 1994 Národním divadlem v Praze jako podklad pro jeho inscenaci.²¹

Události roku 1989 opět nastolily demokratický režim se svobodou slova, který odstranil omezení týkající se literatury.²² Většina Joyceových knih přeložených po roce 1970 vyšla v novém vydání, a dříve nedostupné kritické eseje o jeho dílech byly přeloženy. Jednalo se například o eseje Samuela Becketta s názvem *Eseje: Joyce/Proust*²³, které v roce 1992 přeložil Petr Osolsobě. Objevilo se také kompletní vydání sbírky básní *Komorní hudba*²⁴ přeložené v roce 2000 Petrem Mikešem, jejíž vybrané básně byly dříve publikovány jednotlivě v časopisech.²⁵ Na závěr se v roce 2012 objevil nový překlad *Dubliňanů*²⁶ od překladatelky Kateřiny Hilské a revidované vydání Skoumalova překladu.²⁷

2.1 Čeští překladatelé *Dubliňanů*

2.1.1 Josef Hruša

Josef Hruša (1882 – 1954) studoval klasickou filologii a češtinu na Univerzitě Karlově, kde také roku 1907 získal doktorát. Poté působil jako středoškolský profesor a překladatel, který překládal jak moderní anglickou literaturu, například díla Jane Austenové nebo Thomase Hardyho, tak antickou literaturu z latiny a starověké řečtiny, a i filozofická a politologická díla,

¹⁷ MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce. s. 194-95.

¹⁸ JOYCE, James (1983) *Portrét umělce v jinošských letech*, trans. Aloys Skoumal, Prague: Odeon, reprinted 1997 and Prague: KMa, 2000. Zdroj: MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce.

¹⁹ JOYCE, James (1988) *Dubliňané*, trans. Aloys Skoumal, Prague: Odeon, reprinted, Prague: Odeon, 1990, Prague: KMa 2000. Zdroj: MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce.

²⁰ JOYCE, James – *Vyhnaní. Hra o třech dějstvích*. Přeložil Vladimír Vařecha. Dilia, Praha 1988. Zdroj: databáze česko-irských styků spravovaných Kabinetem irských studií ÚALK FFUK. Dostupné z: uak-old.ff.cuni.cz/ibibliography/list.php old.ff.cuni.cz/ibibliography/list.php

²¹ JOYCE, James – *Vyhnaní*. Přeložil Vladimír Vařecha. Národní divadlo, Praha 1994. Zdroj: databáze česko-irských styků spravovaných Kabinetem irských studií ÚALK FFUK. Dostupné z: uak-old.ff.cuni.cz/ibibliography/list.php old.ff.cuni.cz/ibibliography/list.php

²² MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce. s. 194-95.

²³ BECKETT, Samuel (1992) *Eseje: Joyce/Proust*, trans. Petr Osolsobě, Brno: Petrov. Zdroj: MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce.

²⁴ JOYCE, James (2000) *Komorní hudba*, trans. Petr Mikeš, Prague: Dauphin. Zdroj: MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce.

²⁵ MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce. s. 191.

²⁶ JOYCE, James. *Dubliňané*. Přeložil Kateřina HILSKÁ. Praha: Odeon, 2012. Knihovna klasiků (Odeon).

²⁷ JOYCE, James. *Dubliňané*. Přeložil Aloys SKOUMAL. Praha: Argo, 2012.

opět, jak novější, tak antická. Josef Hruša byl mimo jiné první překladatel, který v roce 1933 přeložil sbírku povídek *Dubliňané*, ale mimo toto dílo se Jamesi Joyceovi dále nevěnoval.²⁸

2.1.2 Zdeněk Urbánek

Zdeněk Urbánek (1917–2008) začínal jako spisovatel a v mládí vydal spoustu děl různých žánrů. Patří mezi ně například divadelní hra *Blahoslavení tiší*, esej *Člověk v mladé poezii*, soubor krátkých próz *Úžeh tmou* nebo jeho první román *Příběh bledého Dominika*. Urbánek za život vystřídal spoustu zaměstnání a překladatelské činnosti se začal věnovat až po únorovém převratu roku 1948, kdy se zaměřil na překlad anglické a americké literatury, kterým se začal od roku 1959 výhradně živit. Překládal díla spisovatelů velkých, jako jsou například Walt Whitman, William Shakespeare a James Joyce.²⁹ Zdeněk Urbánek je považován za jednoho z nejlepších překladatelů autorů britské a americké prózy, který se po desetiletí zabýval zviditelňováním Joyceových děl.³⁰ Měl blízký vztah k irské literatuře a sám o sobě hovořil jako o „čestném Irovi“³¹, o čemž svědčí právě jeho překlad *Dubliňanů*, který byl vydán v roce 1959. V roce 1966 vyšly v časopise *Světová literatura* dva úryvky z díla *Finnegans Wake* s názvem „A dále tedy. Překladatelovy hodiny s Joycem“³², které doplnil o esej pojednávající o Joyceově jazykové technice.³³ V tomto časopise vyšly také roku 1970 přeložené úryvky básně s názvem „Giacomo Joyce“.³⁴ V tom samém roce také přeložil a okomentoval výběr Joyceovy korespondence s názvem *James Joyce v dopisech*.³⁵ O deset let později bylo Zdeněku Urbánekovi zakázáno publikovat, ale jeho práce i nadále vycházela v samizdatu. Přispěl například esejí obsahující překlad experimentálního dopisu od Jamese Joyce adresovaného anglické politické aktivistce a redaktorce Harriet Shaw Weaver dne 15. listopadu 1926. Tuto esej nazvanou

²⁸ *Obec překladatelů: Czech Literary Translators' Guild* [online]. © 2016–2021: Obec překladatelů [cit. 2021-8-14]. Dostupné z: <http://database.obecprekladatelu.cz/database/H/HrusaJosef.htm>.

²⁹ DUŠEK, David. Spisovatel a překladatel Zdeněk Urbánek: 1917–2008. *Zdeněk Urbánek*. Dostupné z: <http://www.zdenekurbanek.cz/zivotopis/>.

³⁰ MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce. s. 194–95.

³¹ Kerziouk, Olga. Righteous Gentile and honorary Irishman: Zdeněk Urbánek. *European studies blog*, 12 October 2017 [online]. © The British Library Board. Dostupné z: <https://blogs.bl.uk/european/2017/10/righteous-gentile-and-honorary-irishman-zden%C4%9Bk-urb%C3%A1nek.html>

³² URBÁNEK, Zdeněk (1966), „A dále tedy. Překladatelovy hodiny s Joycem“, *Světová literatura* (Prague) 11.1: 199-202. In: *Zvláštní případy*, Prague: Arkýř, s. 141-62. Zdroj: MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce.

³³ MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce. s. 194.

³⁴ JOYCE, James. Giacomo Joyce. překladatel Zdeněk Urbánek, *Světová literatura* (Prague), 15.2: 127-33. Zdroj: MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce.

³⁵ JOYCE, James - James Joyce v dopisech. [Korespondence] Vybral, přeložil a poznámkou opatřil Zdeněk Urbánek. In: *Světová literatura* 1970, č. 2, s. 166-177. Zdroj: databáze česko-irských styků spravovaných Kabinetem irských studií ÚALK FFUK. Dostupné z: ualk-old.ff.cuni.cz/ibibliography/list.php

„Dopis a dílo“³⁶ později (v roce 1993) editoval Václav Havel. V roce 1977 se Zdeněk Urbánek stal jedním z prvních signatářů Charty 77. Tento spisovatel a překladatel obnovil svou spisovatelskou dráhu po sametové revoluci a jeho díla začalo vydávat nakladatelství Atlantis. V roce 1991 vyšla v *Lidových novinách* Urbánkova esej s názvem „James Joyce. I on mohl být náš.“³⁷ Období 90. let je pro Zdeňka Urbánka význačné i v oblasti osobních úspěchů. Byl jmenován předsedou Společnosti Franze Kafky a předsedou Fondu Boženy Němcové. Rovněž mu byl udělen Řád T. G. Masaryka III. stupně a od izraelské vlády obdržel vyznamenání za pomoc židovskému obyvatelstvu v době holocaustu.³⁸

2.1.3 Aloys Skoumal

Aloys Skoumal (1904 – 1988) vystudoval anglistiku a filozofii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, po dalším studiu na Vyšší knihovnické škole se stal knihovníkem, a pracoval v různých knihovnách a nakladatelstvích. Po druhé světové válce rovněž působil v diplomacii a v letech 1946–50 byl kulturním atašé na československém velvyslanectví v Londýně. Mimo to se již od 20. let věnoval i překladu slavných anglických a irských autorů, a to po celý svůj život.³⁹ Překládal také americkou literaturu a literaturu německy psanou. Překládat pro Aloyse Skoumala znamenalo vnikat do „myšlenkového a citového světa lidí jiného způsobu myšlení a vyjadřování, jiné tradice, stylistiky, techniky.“⁴⁰ Jeho překladatelské dílo je především poznamenáno „irskou triádou,“ kterou tvoří Swift – Sterne – Joyce.⁴¹ Těmto třem spisovatelům se Aloys Skoumal věnoval převážnou část svého života. Rok 1926 byl v Skoumalově „irofilském“ záměru klíčový, protože právě od té doby se začal mimo jiné zajímat o Jamese Joyce a navštívil Irsko, jakožto i místa spojená s ním. Aloys Skoumal dělal před překladem vždy rozsáhlý výzkum, který do svých vydání zakomponoval.⁴² První studie, kterou o Joyceovi publikoval v časopise *Host*, nesla název „První kniha pros od Jamesa

³⁶ URBÁNEK, Zdeněk (1993) „Dopis a dílo“, in *Zvláštní případy*, Prague: Arkýř, s. 141-62. Zdroj: MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce.

³⁷ URBÁNEK, Zdeněk - James Joyce. I on mohl být náš. [Článek] In: *Lidové noviny* 4, 1991, č. 10, s. 7, 12.1. /K 50. výročí úmrtí Jamese Joyce (13.1.). Stručně o spisovateli a jeho celoživotním exulantství. Posouzena možnost setkání Jamese Joyce a Franze Kafky v Praze, kam se mohl na doporučení rakouských úřadů Joyce přestěhovat./ Zdroj: databáze česko-irských styků spravovaných Kabinetem irských studií ÚALK FFUK. Dostupné z: old.ff.cuni.cz/ibibliography/list.php old.ff.cuni.cz/ibibliography/list.php

³⁸ DUŠEK, David. Spisovatel a překladatel Zdeněk Urbánek. Dostupné z: <http://www.zdenekurbanek.cz/zivotopis/>.

³⁹ *Obec překladatelů: Czech Literary Translators' Guild* [online]. © 2016-2021: Obec překladatelů [cit. 2021-8-15]. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/S/SkoumalAloys.htm>.

⁴⁰ BLÜMLOVÁ, Dagmar. *Aloys Skoumal: ironik v české pasti*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s r.o., 2016. s. 326.

⁴¹ BLÜMLOVÁ. *Aloys Skoumal: ironik v české pasti*. 326.

⁴² MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce. s. 195.

Joyce⁴³ a zaměřovala se na podrobný rozbor Joyceovi knihy povídek *Dubliners*. Postavy a Joycova metoda psaní těchto povídek pro Skoumala představovaly „nejstarší studium jeho pozdější tvorby.“⁴⁴ Jinými slovy, realismus a prázdné dialogy obsažené v *Dubliňanech* později James Joyce uplatnil i v *Odysseovi*.⁴⁵ Aloys Skoumal byl nejen odborníkem na anglicky psanou irskou literaturu, ale i „účastníkem joyceovských sympozií a důvěrným znalcem úctyhodné řady joyceovské literatury.“⁴⁶ Skoumal je považován za jednoho z nejvšestranněji a nejhluběji vzdělaných spolutvůrců české kultury dvacátého století. Nejviditelnějším, nikoliv však jediným důkazem je právě jeho překlad Joyceova *Odyssea*, který vydal v roce 1976, a který se stal jeho životním dílem.⁴⁷ Překlad *Dubliňanů* od Aloyse Skoumala vydal Odeon poprvé v roce 1981. Jeho překlad vyšel znovu v roce 1988 a poté ještě jednou v roce 1990. Skoumalův překlad vydalo rovněž nakladatelství Argo, a to v roce 2012.

2.1.4 Kateřina Hilská

Kateřina Hilská (1949 –) se po dokončení studia španělského a anglického jazyka na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy stala učitelkou a později i překladatelkou.⁴⁸ Věnuje se převážně překládání románů, divadelních her a dětské literatury z angličtiny i do angličtiny.⁴⁹ Její první překlad, *Prométheus v plamenech* od autorů Thomase Nicholase Scortii a Franka M. Robinsona, na kterém pracovala společně se svým manželem, překladatelem Martinem Hilským, vyšel v roce 1979. Kateřina Hilská se později zaměřila především na tvorbu Virginie Woolfové, a to konkrétně na díla *Orlando* (1994), *K majáku* (1999), *Paní Dallowayová* (2004), *Jakobův pokoj* (2005) a *Deníky* (2006).⁵⁰ Mezi další autory, jejichž díla přeložila do češtiny, patří například George Eliot, George Orwell, Thomas Hardy, Oscar Wilde, Arthur Miller a

⁴³ SKOUMAL, Aloys - První kniha próz od Jamesa Joyce. [Studie] In: Host 8, 1928/1929, s. 34-36. /O Joyceově knize povídek 'Dubliners'./ Zdroj: databáze česko-irských styků spravovaných Kabinetem irských studií ÚALK Dostupné z: FFUK. ualk-old.ff.cuni.cz/ibibliography/list.php old.ff.cuni.cz/ibibliography/list.php

⁴⁴ BLŮMLOVÁ, Aloys Skoumal: ironik v české pasti. s. 104.

⁴⁵ BLŮMLOVÁ, Aloys Skoumal: ironik v české pasti. s. 104.

⁴⁶ BLŮMLOVÁ, Dagmar. Anglistova lekce slavistiky jako inspirace a možnost perspektivy: (Aloys Skoumal a slovanské překlady Joyceova Odyssea) In: *Česká a slovenská slavistika na počátku 21. století: (stav - metodologie - mezinárodní souvislosti)*, eds. Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka and Anna Zelenková. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, 2005. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/133387/BrnenskeTextySlovakistice_008-2005-1_5.pdf?sequence=1

⁴⁷ BLŮMLOVÁ, Aloys Skoumal: ironik v české pasti. s. 15.

⁴⁸ KUBÁŇOVÁ, Alena. *Srovnání dvou českých překladů románu "K majáku" od Virginie Woolfové* [online]. České Budějovice, 2015 [cit. 2021-08-14]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/kvs37p/>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Faculty of Philosophy. Vedoucí práce PhDr. Ladislav Nagy, Ph.D. Dostupné z: https://theses.cz/id/kvs37p/Bakal_sk_prce_Kub_ov_Alena.pdf

⁴⁹ *Obec překladatelů: Czech Literary Translators' Guild* [online]. © 2016-2021: Obec překladatelů [cit. 2021-8-16]. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/H/hilskakaterina.htm>.

⁵⁰ KUBÁŇOVÁ, Alena. *Srovnání dvou českých překladů románu "K majáku" od Virginie Woolfové*.

další. Co se týče děl Jamese Joyce, právě zásluhou Kateřiny Hilské existuje nejnovější překlad *Dubliňanů* z roku 2012. Je to rovněž i jediné Joyceovo dílo, kterému se zatím věnovala.

3 Analýza výchozího textu

Tato kapitola se věnuje analýze povídky „The Dead“. Na začátek stanovíme metodu, dle které budeme při analýze postupovat, a poté okomentujeme jednotlivé faktory, kterým by měl překladatel před samotným překladem věnovat pozornost. Následně se krátce zaměříme na obecnou lingvistickou a stylistickou analýzu výchozího textu, ve které mimo jiné identifikujeme literární prvky, které text obohacují, a které mohou při překladu činit potíže.

3.1 Stanovení metody analýzy

Během analýzy budeme postupovat dle metodologie Christiane Nordové, která ji popisuje ve své knize *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*.¹ Rozlišuje v ní dva různé druhy faktorů – vnětextové, které souvisí s komunikační situací, ve které text vzniká, a vnitřtextové, které se textu jako takového.²

3.2 Analýza vnětextových faktorů

Nejprve se zaměříme na vnětextové faktory. Popíšeme autora a zmíníme, co víme o jeho autorském záměru. Dále text zanalyzujeme z hlediska příjemce, místa a času vzniku díla, a komunikačních funkcí, které definoval Roman Jakobson.

3.2.1 Autor a jeho záměr

James Joyce se narodil 2. února 1882 v Dublinu. V dětství se mu dostalo vzdělání v nejlepších jezuitských školách. V šesti letech nastoupil do internátní školy zvané Clongowes Wood College, kvůli otcovu zadlužení se však rodina ocitla ve velké chudobě, a Joyce se tak v roce 1891 do této školy již nevrátil. Po dobu dalších dvou let se vzdělával sám doma, dokud nebyl v roce 1893 přijat do Belvedere College v Dublinu.³ Od roku 1898 studoval na University College v Dublinu, kde se projevilo jeho nadání pro literaturu. Nicméně, aby si vydělal na živobytí, rozhodl se zaměřit na obor lékařství. V roce 1902 proto odjel do Paříže studovat medicínu, ale nakonec od svého plánu upustil a rozhodl se věnovat psaní. Během svého krátkého pobytu v Paříži pracoval jako novinář a napsal pár knižních recenzí, ale v dubnu 1903

¹ NORD, Christiane. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. trans. from the German by Christiane Nord and Penelope Sparrow. Amsterdam: Rodopi, 1991. Amsterdamer Publikationen zur Sprache und Literatur.

² NORD, Christiane. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. „extratextual and intratextual factors“ – vlastní překlad.

³ATHERTON, James Stephen. James Joyce: Irish author [online]. Encyclopaedia Britannica Inc., ©2021. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/James-Joyce>

byl nucen vrátit se do Dublinu, aby se postaral o těžce nemocnou matku. Během té doby vystřídal několik zaměstnání a začal psát naturalistický román *Stephen Hero* „založený na skutečných událostech jeho života.“⁴ Napsal a v časopise *The Irish Homestead* také vydal tři příběhy, které se později staly součástí sbírky povídek *Dubliners* – „The Sisters“, „Eveline“ a „After the Race“. V červnu 1904 potkal James Joyce svoji budoucí ženu, Noru Barnacle. V říjnu roku 1904 spolu opustili Dublin i celé Irsko a usadili se na evropském kontinentu. James Joyce během svého života Dublin ještě párkrát navštívil, ale většinu času trávil v Terstu, Zürichu nebo Paříži.

Jeho prvním knižně vydaným dílem byla sbírka básní *Chamber Music*, která vyšla v Londýně roku 1907. V roce 1914 ji následovala sbírka povídek *Dubliners*. Když se Itálie roku 1915 rozhodla vstoupit do první světové války, byl James Joyce nucen zemi opustit a přesídlil do Zürichu. V tomto období jeho života nechal vydat dvě knihy. Jako první vyšel v roce 1916 román s názvem *A Portrait of an Artist as a Young Man*. Byl založen na původním díle *Stephen Hero*, o němž Joyce usoudil, že postrádá uměleckou formu, a proto se rozhodl ho přepsat. „Jeho cílem bylo zaměřit pozornost na hlavní postavu.“⁵ Dále, v roce 1918, vyšla v knižním vydání i jeho divadelní hra *Exiles*. Joyce zůstal v Zürichu až do roku 1919. Poté se na krátko vrátil do Terstu a nakonec se rozhodl odjet do Paříže, kde roku 1922 také vydal své nejslavnější dílo *Ulysses*, které mu získalo mezinárodní slávu. V tom samém roce začal rovněž pracovat na svém posledním díle, které pojmenoval *Finnegans Wake*, a které nechal knižně vydat v roce 1939.⁶ Po vypuknutí druhé světové války odjel Joyce do Francie a v prosinci roku 1940 se nakonec navrátil do Zürichu, kde zanedlouho zemřel.

James Joyce se rozhodl napsat sbírku povídek *Dubliňané*, ve které by popsal, dle vlastních slov, „morální historii své země. Jako místo dění si zvolil Dublin, protože se mu toto město zdálo být centrem paralýzy.“ Pokusil se představit své příběhy ze čtyř různých aspektů: dětství,

⁴ ATHERTON, James Stephen. James Joyce: Irish author [online]. Encyclopaedia Britannica Inc., ©2021. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/James-Joyce>. „based on the events of his own life“ – vlastní překlad.

⁵ ATHERTON, James Stephen. James Joyce: Irish author [online]. Encyclopaedia Britannica Inc., ©2021. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/James-Joyce>. „intended to direct attention to its focus upon the central figure“ – vlastní překlad.

⁶ JOYCE, James. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. Eds. Robert SCHOLLES and A. Walton LITZ. New York: Penguin Books, 1996.

dospívání, dospělost a veřejný život.“⁷ „Nejedná se o sbírku turistických dojmů, ale o pokus představit určité aspekty života v jednom z hlavních měst Evropy.“⁸

3.2.2 Příjemce a presupozice

Tento soubor povídek je určený širšímu okruhu čtenářů. Nepředpokládají se odborné znalosti a text je psaný zdánlivě jednoduchým jazykem. Na druhou stranu je dílo bohaté na kulturní realie. Příjemce výchozího textu je anglicky mluvící čtenář, který je s největší pravděpodobností obeznámen s důležitými fakty o Irsku – jeho historií, politickou situací, a tradicemi. S těmito aspekty nemusí být dobře obeznámen příjemce překladu, v tomto případě český čtenář. Je tak na překladateli, do jaké míry a jakými prostředky přiblížit irskou kulturu čtenáři cílového textu.

3.2.3 Místo a čas

Dle Christiane Nordové „podléhají jazykové normy a používání jazyka neustálým změnám.“⁹ Doba vzniku textu je důležitá pro „pochopení jazykových jednotek, které se vážou na určité období nebo epochu.“¹⁰ Místo vzniku díla může být také důležité, jelikož ho lze považovat za centrum tzv. relativní geografie. To znamená, že „význam jiných míst musí být často posuzován ve vztahu k tomuto centru. Překladatel musí vzít v potaz, že „relativní geografie“ překladu může být zcela odlišná od „relativní geografie“ výchozího textu.“¹¹ V tomto ohledu nehraje ani tolik roli místo vydání nebo vzniku díla, jako prostředí, do kterého je zasazen děj povídky, což je irský Dublin. V povídce se odkazuje i na jiná irská města nesoucí v souvislosti s příběhem význam, jako je například Galway.

Při analýze místa vzniku díla musíme dle Christiane Nordové brát v úvahu „nejen jazykové aspekty, ale také kulturní a politické podmínky,“¹² za jakých bylo dílo vydáno. James Joyce bojoval dlouhých devět let za to, aby se sbírka povídek *Dubliners* dostala do tisku. Problém činily tzv. vulgarity obsažené v některých povídkách. Týkalo se to například díla

⁷ JOYCE, James. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. „My intention was to write a chapter of the moral history of my country and I chose Dublin for the scene because that city seemed to me the centre of paralysis. I have tried to present it to the indifferent public under four of its aspects: childhood, adolescence, maturity and public life. vlastní překlad, the evidence of the letters“ – vlastní překlad. s. 262.

⁸ JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. „The book is not a collection of tourist impressions but an attempt to represent certain aspects of the life of one of the European capitals.“ – vlastní překlad. s. 255.

⁹ NORD. *Text analysis in translation*. „Every language is subject to constant change in its use and its norms.“ – vlastní překlad. s. 63.

¹⁰ NORD. *Text analysis in translation*. „comprehension of linguistic units, which is itself bound to a certain period or epoch“ – vlastní překald. s. 63.

¹¹ NORD. *Text analysis in translation*. „significance of other places must often be judged in relation to this centre. The translator has to take into account that the ‚relative geography‘ from the standpoint of TT production may be quite different from that of ST production.“ – vlastní překlad. s. 61.

¹² NORD. *Text analysis in translation*. „we have to consider not only linguistic aspects but also cultural and political conditions“ – vlastní překlad. s. 61.

„Counterparts“, které popisovalo mužskou a ženskou anatomii, nebo díla „Grace“, které bylo problematické kvůli výrazu „bloody“ užitému v přeneseném vulgárním slova smyslu. Neochota všech nakladatelství vydat Joyceovu sbírku povídek kvůli nepřipustným pasážím plynula mimo jiné z anglického zákona, dle kterého „nesl vydavatel knihy za vulgaritu v ní obsažené stejnou vinu jako samotný autor.“¹³ Takovou literaturu je dle Nordové „nutné číst „v jiném světle“ [...], protože cenzurovaní autoři často píšou tzv. mezi řádky.“¹⁴

3.2.4 Funkce textu

Dle Nordové je „funkce textu zásadním faktorem u překladatelské analýzy textu.“¹⁵ Ruský lingvista Roman Jakobson sestavil model, ve kterém rozlišuje šest komunikačních funkcí – referenční, metajazykovou, konativní, emotivní, poetickou a fatickou.¹⁶ V textu se takových funkcí prolíná zpravidla několik s tím, že jedna z nich je dominantní.

V případě povídky „The Dead“ má zásadní roli funkce poetická, která je zaměřena na „sdělení jako takové.“¹⁷ Jedním ze znaků je vysoké množství ekvivalentních slov, která jsou „podobná, rozdílná, synonymní nebo antonymní.“¹⁸ Poetickou funkci mají rovněž četné figury obsažené v díle, jako jsou metafory, přirovnání, ironie nebo například symbolické významy slov komunikované prostřednictvím aluzí (jména Michael, Gabriel, Furey, atd.).

Povídka zahrnuje i referenční funkci jazyka, která je zaměřena na označovaný předmět.

Ve velké míře je zde také zastoupena funkce emotivní, která „vyjadřuje postoj mluvčího k tomu, o čem hovoří.“¹⁹ Týká se to jak výpovědí postav, tak vyprávění vypravěče. V díle se vyskytují pasáže, kdy postavy vyjadřují například ironii, nebo radost. Je to naznačeno jednak citoslovci, jednak příslušným lexikem.

¹³ HUTCHINSON, Sean. The Long and Difficult Publication History of James Joyce's Dubliners [online]. June 24, 2014. Dostupné z: <https://www.mentalfloss.com/article/57437/long-and-difficult-publication-history-james-joyces-dubliners>. „English law stated that a printer was just as guilty of any charges of obscenity as the writer of the book“ – vlastní překlad

¹⁴ NORD. *Text analysis in translation*. „A text published in a country where literature is censored must be read „in another light [...] since authors under censorship often write „between the lines.“ – vlastní překlad. s. 61-62.

¹⁵ NORD. *Text analysis in translation*. „Text function is a crucial factor in most approaches to translation-oriented text analysis.“ – vlastní překlad. s. 70.

¹⁶ JAKOBSON, Roman. *Lingvistika a poetika*. [online] 1960. Dostupné z: <https://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/prirucky/obsah/pruvodce/Lingvistika%20a%20poetika.pdf>. s. 78-82..

¹⁷ JAKOBSON. *Lingvistika a poetika*. s. 81.

¹⁸ JAKOBSON. *Lingvistika a poetika*. s. 82.

¹⁹ JAKOBSON. *Lingvistika a poetika*. s. 78

Do určité míry je zde zastoupena i funkce konativní, která se orientuje na adresáta a vyskytuje se nejčastěji ve formě „vokativu a imperativu.“²⁰ Po adresátovi se tak žádá, aby něco vykonal.

Fatická funkce je v psaném slově málokdy zastoupena, ale pokud ano, lze ji najít většinou v dialozích. Jedná se o funkci, která v první řadě slouží „k navázání, pokračování a přerušování komunikace, k ujištění, že kanál normálně pracuje a k připoutání nebo udržení partnerovy pozornosti.“²¹

Metajazyková funkce pojednává o jazyce a plní tzv. vysvětlivkovou funkci. Užívá se tehdy, když si „mluvčí nebo adresát potřebují ověřit, zda užívají téhož kódu.“²²

3.3 Analýza vnitrotextových faktorů

Obdobně jako u vněttextových faktorů, i zde se budeme věnovat především aspektům, které jsou pro nás relevantní. Nejprve stručně popíšeme téma díla, jeho kompozici a žánrovou charakteristiku. Dále se podrobněji zaměříme na analýzu lexika a syntaxe, ze které budeme při srovnávací analýze vycházet.

3.3.1 Téma díla

Hlavním tématem povídky je každoroční slavnostní večírek, který pořádají sestry Kate a Julia Morkanovi. Prostřednictvím této sešlosti se autor snaží ukázat stereotypní a rituální život obyvatel Dublinu. Dle Miroslava Jindry je hlavním tématem díla „borcení nadějí, rozčarování z přízemnosti a směšnost sebeklamu“, které se objevuje nejen v povídce „The Dead“, ale prolíná se celou knihou. Joyce proniká až ke „kořenům lidských slabostí a malostí“, které ho v jinošských letech tak hluboce poznamenaly.²³

3.3.2 Kompozice

Dle Čechové je umělecké dílo po kompoziční stránce dokonale propracované, jelikož forma je „nejen způsob vyjádření organizace věcného obsahu sdělení, ale i prostředkem hierarchizace složek díla a jedinečných vztahů mezi nimi.“ Je to záměr autora, který chce dosáhnout estetické účinnosti, díky tomu se některé momenty „zvýrazňují a jiné potlačují“.²⁴

„The Dead“ je poslední příběh ze sbírky patnácti povídek, které pojednávají o životě v Dublinu. Je také shrnutím všech dosavadních příběhů. Je členěn do tří větších celků. První část pojednává

²⁰ JAKOBSON. *Lingvistika a poetika*. s. 79

²¹ JAKOBSON. *Lingvistika a poetika*. s. 80

²² JAKOBSON. *Lingvistika a poetika*. s. 80

²³ JOYCE, James. *Dubliňané*. Přeložil: Aloys Skoumal. Praha: Odeon, 1988. s. 301.

²⁴ ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 303.

o příjezdu Gabriela Conroye. Uvádí čtenáře do děje a představuje mu postavy, které v příběhu hrají hlavní roli. Druhá část se věnuje večeři a dění kolem ní. Vrcholem druhé části je Gabrielův proslov. Poslední část zachycuje odjezd Gabriela a jeho ženy Gretty z večírku a zaměřuje se především na úvahy hlavní postavy. Slohový postup díla je vyprávěcí, s občasnými úvahovými pasážemi. Střídá se zde také monolog vypravěče s dialogy postav. V některých pasážích povídky se také střídá úhel pohledu vypravěče a hlavní postavy Gabriela Conroye. Většinou je na tento jev upozorněno změnou slovesného času z minulého na přítomný, až na poslední dva odstavce díla, ve kterých není zcela jasné, zda se čtenář dívá na svět prostřednictvím očí vypravěče nebo postavy, což by pro překladatele mohlo představovat značný problém.

3.3.3 Žánrová charakteristika

Výchozí text je prozaický a řadí se do funkčního stylu uměleckého. Čechová tvrdí, že „umělecký projev formuluje svou výpověď tak, aby podněcovala představy a působila i na citovou stránku vnímatele, obohacovala jeho vnitřní život a ovlivňovala jeho postoje věcné, etické nebo emotivní k uměleckému sdělení.“²⁵ Autor dosahuje estetiky různými způsoby, například „vytvářením kontrastů mezi řečí vypravěče a řečí postav, změnami autorské perspektivy (tj. úhlu pohledu), obměnami časové linie dějového jádra příběhu, budováním vnitrotextových souvislostí mezi zdánlivě nesouvisejícími motivy atd.“²⁶

3.3.4 Lexikum

Jak jsme již zmiňovali, „The Dead“ je povídka, ve které autor ukazuje strnulý a stereotypní život v Dublinu. Tento pocit je navozen příslušným lexikem (annual dance, always, for years and years, habitual). Jsou zde ale také dynamické motivy jako jsou například obrazy tance, hudby nebo konverzace u večeře. Tyto motivy také hrají důležitou roli ve vývoji příběhu.

Do povídky se promítá lexikum odkazující na irskou kulturu a historii. Jedná se například o kulturní reálie (West Briton, King Billy), ale i názvy míst (Usher's Island, Nuns' Island), nebo i kostelů (Adam and Eve's). Avšak v některých případech to může být problematické, jelikož český čtenář nemusí být s irskou kulturou do velké míry seznámen.

Již název napovídá, že v příběhu bude hrát roli téma smrti. Ta je v textu přítomna od samého začátku. Toto vyznívalo i Don Gifford, kterého ve své eseji cituje Jim LeBlanc. Dle Gifforda je symbolika smrti již ve frázi „Lily, the caretaker's daughter“,²⁷ jelikož „lily slouží jako symbol

²⁵ ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. s. 303.

²⁶ ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. s. 297–303.

²⁷ JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 175.

smrti a znovuzrození.“²⁸ O smrti se příběh zmiňuje ještě několikrát, ať už přímo či nepřímo. Jim LeBlanc například uvádí zmínku o smrti Pata a Ellen, bratra a sestry Kate a Julie Morkanových, popis samotných tet, které jsou již staré a šedivé, rozhovor o mniších v rakvích, nebo obrazy ze Shakespearových her – Romeo a Julie, jejichž nešťastná láska skončila smrtí, a Richard III, který vyobrazuje jeho dva zavražděné prince.²⁹ V závěru knihy se Gabriel dokonce zamýšlí nad tím, že tu teta Julie již na tomto světě dlouho nebude.³⁰ Celé to vyvrcholí na konci díla, kdy se příběh soustředí na smrt Michaela Fureyho. Čtenáři je toto téma mimo jiné neustále připomínáno pomocí odpovídajícího lexika (mortal hours, perished alive, look still paler, coffin, last end, lugubrious, buried in a silence of the table atd.). Toto téma se netýká pouze příběhu. Martin John Fletcher ve svém díle cituje Andrewa Bennetta a Nicholase Roylea, kteří naznačují, že „The Dead“ se „nezabývá jen lidskou smrtí, ale i smrtí samotného jazyka.“³¹ Jako příklad uvádí větu „Lily was literally run off her feet.“³² Fletcher tvrdí, že v běžném hovoru je výraz „run off her feet“ obrazné vyjádření označující někoho, kdo pracuje velmi pilně. Zde je však tento výraz doplněn o příslovce „doslova“, což v anglickém jazyce ztrácí smysl metaforu a je to dokonce až „výsměšné“.³³

Díla Jamese Joyce mohou na první pohled vypadat jednoduše, ale ve skutečnosti je v nich obsaženo poměrně mnoho metafor a symbolů. Jako příklad metaforu lze uvést metaforu války a bojiště, kterou reprezentují pokrmy přichystané na večeři (between these rival ends ran parallel lines of side-dishes; two squat old-fashioned decanters; a huge yellow dish lay in waiting; three squats of bottles of stout and ale and minerals, drawn up according to the colours of their uniforms). Mezi hlavní symboly povídky lze zařadit například sníh, který se promítá celým dílem a sjednocuje živé a mrtvé, jak napovídá i poslední věta povídky: „he heard the snow falling faintly [...] upon all the living and the dead.“³⁴ Tento symbol se vyskytuje na začátku a na konci povídky, čímž celý příběh rámuje.

²⁸ LEBLANC, Jim. „The Dead‘ Just Wont stay dead. In: *James Joyce Quarterly* 2010, 48:1
Published by: University of Tulsa. JSTOR [online]. s. 31. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/41429834>
“lily serves as a symbol of death and rebirth“ – vlastní překlad.

²⁹ LEBLANC. „The Dead‘ Just Wont stay dead. s. 31.

³⁰ JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 222-223.

³¹ FLETCHER, Martin John. „*Falling through the universe*“: the transformative power of language in James Joyce's the dead [online]. Dostupné z: <https://periodicos.utfpr.edu.br/rl/article/view/3056>. s. 54. „The Dead is not only concerned with human death but with the death of language itself.“ – vlastní překlad.

³² JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 175.

³³ FLETCHER. „*Falling through the universe*“: the transformative power of language in James Joyce's the dead. s. 54.

³⁴ JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 222-223.

V textu se nachází i hudební prvky. Jedná se především o kulturní realie, jako jsou například názvy písní (For They Are Jolly Gay Fellows, The Lass of Aughrim, Let Me Like a Soldier Fall, atd.). Tyto písně jsou důležité také z hlediska obsahu jejich textu, který „dodává význam samotnému příběhu a umožňuje nahlédnout do křehkých lidských vztahů a lidských stavů.“³⁵ Například irská balada „The Lass of Aughrim“ je důležitá pro rozvoj závěrečné části příběhu a také pro vývoj postavy Gretty. Text této písně pojednává o dvou „bývalých milencích, kteří si navzájem zpívají a bědují nad selhaným vztahem.“³⁶ Gretta se díky této písni vrací v myšlenkách do minulosti a vzpomíná na svou tehdejší lásku. Jistým způsobem to funguje jako paralela mezi milenci v písni a Grettou a Michaellem. Hudební prvky lze dále nalézt i v promluvě vypravěče nebo postav, která obsahuje hudební slovní obraty (in musical echo to his pleasantries, laughing heartily in a high key, high-pitched bronchitic laughter).³⁷

3.3.5 Syntax a stylistika

V dopise pro nakladatelství Grant Richards vysvětluje James Joyce, že povídky ve sbírce *Dubliners* napsal z větší části stylem „scrupulous meanness“.³⁸ Je to termín, který označuje úsporný, ale zároveň složitý jazyk plný narážek. „S minimálním počtem slov se James Joyce snaží dosáhnout maximálního efektu, díky kterému (...) přechází dílo od realismu k symbolismu.“³⁹ Terry Eagleton popisuje Joyceův styl jako úmyslně jednoduchý, chudý a úsporný, to proto, aby reflektoval tzv. zakrnělý stav bytí, ve kterém se Dublin a potažmo i celé Irsko nachází.⁴⁰ Tento tón příběhu se dle Laurence Davies ke konci mění a jeho obsah naznačuje blížící se změnu.⁴¹ Souvisí to s Gabrielem a jeho prozřením. Nicméně to k úniku nestačí, jelikož svazující život Dublinu je příliš silný. William Johnsen vnímá styl a jazyk povídky „The Dead“

³⁵ KAPUS, Allie J. „The Lass of Aughrim” – Love, Tragedy, and the Power of the Past. In: *The Kabod*, Volume 3, Issue 3 Summer, Article 6. Liberty University, January 2017 [online]. Dostupné z: <https://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1071&context=kabod> . s. 1. „significance to the unfolding of the story itself, as well as insight into the frailty of human relationships and human condition” – vlastní překlad.

³⁶ KAPUS. „The Lass of Aughrim” – Love, Tragedy, and the Power of the Past. s. 1. “two former lovers singing to each other, lamenting the failings of their relationship” – vlastní překlad.

³⁷ AVERY, Bruce. Distant Music: Sound and the Dialogics of Satire in 'The Dead'. In: JOYCE, James. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 410.

³⁸ JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 263.

³⁹ BEATE, Wilhelm. Joyce's style of 'scrupulous meanness' in his literary work "Dubliners" [online]. Term Paper, 2006, 11 p. University of Ulster (Faculty of Arts). Dostupné z: <https://www.grin.com/document/65793>. s. 1. „From the minimum of words Joyce succeeds to extract the maximum effect so that (...) it “passes through realism into symbolism” – vlastní překlad

⁴⁰ EAGLETON, Terry. *The English Novel: An Introduction*. Oxford: Blackwell Publishing, 2005. s. 299.

⁴¹ DAVIES, Laurence. *Introduction and notes to Dubliners by James Joyce*. Ware: Wordsworth Editions Limited, 2001. s. 17.

jako přechod mezi prostým stylem prvních děl a prvním pokusem o experimentálnější dílo.⁴² Jinými slovy jazyk, pro který je známé například Joyceovo dílo *Odysseus*.

Zajímavým prvkem povídky „The Dead“ je střídání formální a neformální promluvy postav, které odráží rozdíl ve společenské třídě. Hlavními představiteli, kteří spolu takto kontrastují jsou Gabriel a Lily. Lily patří k nižší třídě a pro její mluvu jsou tak typické hovorové výrazy nebo i gramatické chyby, což lze vidět například ve větě „The men that is now is only all palaver and what they can get out of you.“⁴³ Gabriel naopak používá velice formální a neobvyklé výrazy jako je „thought-tormented age“⁴⁴ nebo „hypereducated“⁴⁵. Zajímavé je, že mluva vypravěče přebírá charakteristické rysy postavy, kterou parafrázuje.

Stylisticky zajímavé jsou poslední odstavce povídky, jejichž věty jsou velice poetické. Jsou rytmické a obsahují aliteraci a asonanci. Hodně nápadné je to například v poslední větě díla: „His soul swooned slowly as he heard the snow falling faintly through the universe and faintly falling, like the descent of their last end, upon all the living and the dead.“⁴⁶

⁴² JOHNSEN, William. Joyce's 'Dubliners' and the Futility of Modernism. In: *James Joyce and Modern Literature*. eds. W. J. McCormack, Alistair Stead Boston, Massachusetts: Routledge & Kegan Paul Books, 1982. s. 6

⁴³ JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 178

⁴⁴ JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 203

⁴⁵ JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 203

⁴⁶ JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 224

4 Komparativní analýza překladů povídky „The Dead“

V této části se budeme věnovat srovnávací analýze čtyř různých překladů Joyceovy povídky „The Dead“ od čtyř různých překladatelů z různých období. Nejprve popíšeme metodu, kterou se budeme při porovnávání řídit. Hlavním předmětem zkoumání budou jevy, které mohou být při překladu problematické. Budeme přitom pozorovat, jaké metody jednotliví překladatelé zvolili. Při hodnocení se budeme opírat především o překladatelskou teorii Jiřího Levého, kterou popisuje v knize *Umění překladu*. Postupovat budeme od nejmenších jevů po největší, tedy od lexikálních jednotek přes syntaktické, až po celkovou stylistiku.

4.1 Stanovení metody srovnání

Než budeme porovnávat originál s překlady, je nutné si položit otázku, co je to dobrý překlad. Hatim je jedním z mnoha odborníků, kteří tvrdí, že měřítko, dle kterých určujeme, zda je překlad dobrý nebo špatný, se neustále mění, protože se vyvíjejí překladatelské normy a konvence.¹ Kvalitou překladu se rovněž zabývalo mnoho lingvistů, proto existuje více různých teorií, které hodnotí kvalitu překladu jiným způsobem, jelikož každý má na ni odlišný názor. Zehnalová jednotlivé přístupy shrnuje ve své knize *Kvalita a hodnocení překladu*. V ní cituje například Nida, dle kterého se „správnost musí určovat podle míry, do jaké je pravděpodobné, že mu průměrný čtenář, pro kterého je překlad určen, správně porozumí.“² Za nejdůležitější při překladu Nida považuje dynamickou ekvivalenci a stejný účinek na příjemce překladu, jako na příjemce originálu. Christina Schäffnerová zase tvrdí, že při hodnocení kvality překladu je nutné srovnat „cílový text s výchozím textem a zjistit, zda je přesnou, správnou, věrnou či odpovídající reprodukcí výchozího textu.“³ Toto srovnání se týká jak kvantitativních aspektů (úplnosti převodu), tak kvalitativních aspektů.⁴ Jiří Levý v knize *Umění překladu* popisuje dvě možné metody překladu. První je metoda „věrná“, která je spíše doslovná, drží se výchozího textu a „reprodukuje slova originálu“. Druhá metoda je „volná“, která se soustředí na převod myšlenky, spíše než na doslovnost, a „reprodukuje ideje originálu“.⁵

Výše uvedené faktory budeme při analýze hodnotit. Posoudíme, zda má překlad na čtenáře stejný účinek, zda odpovídá výchozímu textu a do jaké míry je text věrný originálu. Problematické může být, že překlady vznikly v různém období, v různé komunikační situaci, a

¹ HATIM, Basil. *Teaching and Researching Translation*. 2nd Edition. Routledge, 2012. s.71.

² ZEHNALOVÁ, Jitka. *Kvalita a hodnocení překladu: modely a aplikace*. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2015. Olomouc modern language monographs. s. 37.

³ ZEHNALOVÁ. *Kvalita a hodnocení překladu: modely a aplikace*. s. 25.

⁴ ZEHNALOVÁ. *Kvalita a hodnocení překladu: modely a aplikace*. s. 37–41.

⁵ LEVÝ. *Umění překladu*. s. 33.

tudíž podléhaly různým normám. Vilikovský ve svém díle cituje Antona Popoviče, který konstatuje, že musíme mít při posuzování překladu vždy na paměti „spjatost s kulturou, která mu dala vzniknout a jejíž potřeby odrážel. Musíme ho vidět v kontextu soudobých názorů a posuzovat ho jako součást literárního vývoje.“⁶

4.2 Srovnávací analýza překladů povídky

V této části se budeme věnovat překladu jednotlivých prvků, které pro větší přehlednost rozdělíme do několika podkapitol. Budeme postupovat od nejmenších zkoumaných jednotek po ty největší a porovnávat jejich překlad ze čtyř českých vydání textů, které zpracovali čtyři různí překladatelé, s originálem. Pokusíme se zhodnotit široký okruh jevů, které mohou být při překladu problematické. Možná řešení takových problémů představíme na vybraných příkladech, které jsou z překladatelského hlediska zajímavé. Nejprve se budeme věnovat lexikálním prostředkům, kde zanalyzujeme překlad názvu povídky, kulturních reálií, metafor, idiomů a frazémů. Dále se zaměříme na syntaktické a stylistické prostředky, kde budeme věnovat pozornost mluvě postav a vypravěče, a perspektivu, z jaké je příběh vyprávěn. Zkoumané jevy jsou rozděleny do tabulek a opatřeny rokem vydání sbírky, ze které byly excerповány, a v závorce na konci stránkou, na které je lze najít. V bakalářské práci pracujeme s výchozím textem z roku 1996, který vydalo nakladatelství Penguin Books. Sbírká povídek *Dubliňané* vyšla od její publikace několikrát, a překladatelé tak mohli překládat jakékoliv vydání. Toto však při naší analýze nepůsobí problém, jelikož se jednotlivá vydání originálu od sebe nikterak významně neliší.

4.2.1 Lexikální prostředky

U lexikálních prostředků se budeme věnovat hned několika jevům. V první řadě se budeme soustředit na název povídky a na toponyma. Poté se zaměříme na kulturní jevy a reálie, které mohou překladateli činit potíže. Jak jsme zmiňovali v analýze výchozího textu, děj příběhu je zasazen do irského prostředí Dublinu, kde je úzce spjat s tamní kulturou a historií. Zda je český čtenář bude znát nebo ne, nelze odhadnout ani předpovědět. Míra informovanosti se bude u každého čtenáře lišit, a rovněž se bude lišit předpoklad překladatele ohledně čtenářových znalostí. Proto porovnáme jednotlivá řešení čtyř různých překladatelů, abychom zjistili, do jaké míry se snažili reálie dovysvětlit, a jaké metody přitom uplatnili. Do lexika řadíme i metafory, frazémy a slovní hříčky. Jsou to výrazy, které v daném jazyce nesou určitý význam, a na čtenáře

⁶ VILIKOVSKÝ, Ján. *Překlad jako tvorba*. Praha: Ivo Železný, 2002. s. 89-90.

působí specifickým dojmem. Zde opět porovnáme, zda se překladatelům podařilo přeložit tyto výrazy tak, aby měly stejný účinek i na čtenáře překladu.

4.2.1.1 *Název povídky*

Martin John Fletcher konstatuje, že „Joyceovo vynalézavé a pečlivě zvážené použití jazyka je důkazem, že názvy, které svým příběhům dává, budou mít několik možných konotací.“⁷ Název povídky „The Dead“ tím pádem nebude pravděpodobně odkazovat pouze na úmrtí Michaela Fureyho, ale bude mít větší tematický význam.⁸

Jiří Levý se ve svém díle *Umění překladu* věnuje problematice překládání názvů knih a rozlišuje při tom dva typy titulů – „název popisný“⁹ a „název symbolizující“¹⁰. Název popisný je čistě sdělovací. Udává přímo téma knihy a to zpravidla tak, že „jmenuje hlavní osobu a často i literární druh (např. *The Tragical History of Doctor Faustus*).“¹¹ Název symbolizující je zkratkovitý, tzn., že „udává téma, problematiku nebo atmosféru díla zkratkou, typizujícím symbolem, který není popisem, ale obraznou transpozicí tématu.“¹² Tyto názvy jsou utvářeny podle dvou principů. Zaprvé musí mít snadno zapamatovatelnou formu, která je zpravidla krátká, tvořená buď „jediným prostým či rozvinutým výrazem, anebo u delších názvů je obvyklá souměrná výstavba (např. *Zločin a trest*).“¹³ Zadruhé by symbolizující obraz měl být jedinečný a konkrétní (např. *Ve stínu kvetoucích dívek*).

Název povídky „The Dead“ řadíme k názvům symbolizujícím. Při překladu takových titulů je dle Levého nutné „zachovat nejen významový obsah obrazu, ale také stylistickou barvu a možnost asociací.“¹⁴ To však u tohoto názvu může být problematické. Ač se na první pohled může zdát, že název povídky tvoří poměrně jednoduché slovo, skrývá v sobě více významů.¹⁵ „The Dead“ lze totiž interpretovat dvojím způsobem, protože, z morfologického hlediska, může nést význam jak jednotného, tak množného čísla, o čemž se lze přesvědčit i ze samotného obsahu povídky. Pokud budeme hovořit o jednotném čísle, výraz „The Dead“ lze považovat za

⁷ FLETCHER. „*Falling through the universe*“: the transformative power of language in James Joyce's *the dead*. s. 54. „Joyce's inventive and carefully considered use of language is evidence that the titles he gives to his stories will have several possible connotations.“ – vlastní překlad.

⁸ FLETCHER. „*Falling through the universe*“: the transformative power of language in James Joyce's *the dead*. s. 54.

⁹ LEVÝ. *Umění překladu*. s. 153.

¹⁰ LEVÝ. *Umění překladu*. s. 154.

¹¹ LEVÝ. *Umění překladu*. s. 153.

¹² LEVÝ. *Umění překladu*. s. 154.

¹³ LEVÝ. *Umění překladu*. s. 154-155.

¹⁴ LEVÝ. *Umění překladu*. s. 153-158.

¹⁵ O'NEILL, Christine. Entitled to Translate. In: *A New & Complex Sensation: Essays on Joyce's Dubliners*. Ed. Oona Frawley. Dublin: Lilliput Press, 2004. s. 72.

elipsu, která odkazuje na smrt konkrétního jedince – Michaela Fureyho. Množné číslo naopak odkazuje na zesnulé, kteří jsou v příběhu zmíněni, smrt, umírání, ale i na lidi žijící ve městě, kde se nic neděje. Tímto se téma smrti a strnulosti promítá napříč celou povídkou.¹⁶ Výhodou anglického jazyka je, že do jediného výrazu „The Dead“ může zakomponovat všechny tyto významy. V češtině však taková mnohoznačnost není možná, jelikož neexistuje slovo, které by v sobě zachovalo jak jednotné, tak množné číslo. Překladatel si tudíž musel zvolit jeden význam na úkor toho druhého. Níže lze vidět, jak si jednotliví překladatelé počínali.

originál	The Dead
1933	Mrtvý
1959	Mrtvý
1988	Nebožtíci
2012	Mrtví

V tomto směru se cesty překladů rozcházejí. Josef Hruša a Zdeněk Urbánek přeložili název povídky v jednotném čísle, neboť má odkazovat ke smrti Michaela Fureyho. Aloys Skoumal a Kateřina Hilská naopak zvolili výraz v množném čísle. Tato volba je opodstatněná, jelikož se v průběhu celé povídky odkazuje na zesnulé a objevuje se v ní často symbolika smrti. K volbě plurálu mohl přispět i fakt, že jednou z hlavních inspirací k napsání povídky posloužila báseň Thomase Moora „O, Ye Dead!“, jejíž tématem je promluva mezi živými a mrtvými.¹⁷ Volba výrazu v množném čísle by mohla být opodstatněnější, jelikož do něj lze zahrnout jak obecnou symboliku smrti, tak i konkrétního jedince, již zmiňovaného Michala Fureyho.

4.2.1.2 Toponyma

Stejně problematický může být i překlad toponym, kam řadíme například názvy měst, ulic, budov a dalších míst. Ani zde neexistuje přesný návod a stejně jako u překladu vlastních jmen postav musí překladatel zvážit, zda výraz přeloží, nebo ho nechá ve výchozí formě. Kufnerová tvrdí, že překladatel by měl obecně respektovat domácí úzus tvarově i pravopisně.¹⁸ Avšak u některých názvů to může být složitější. Týká se to například ulic nebo tzv. pomístních jmen z cizích zemí. Tyto situace musí dle Kufnerové překladatel řešit „*ad hoc*“, podle konkrétního kontextu. Usoudí-li například, že z hlediska kontextu je třeba, aby obsahu takového jména

¹⁶ O'NEILL. Entitled to Translate. s. 71.

¹⁷ REILLY, Séamus. Rehearing 'Distant Music' in 'The Dead'. In: *James Joyce Quarterly*, Fall, 1997, Vol. 35:1. s. 150.

¹⁸ KUFNEROVÁ, Zlata. *Čtení o překládání*. Jinočany: H & H, 2009. s. 37.

čtenář porozuměl (například kvůli nějaké narážce), pak takové jméno přeloží, jindy však, třeba i ve stejném díle, může mnohá toponyma převzít v původním znění.¹⁹

V překladech se vyskytly různé kombinace možných způsobů překladu. Uplatněné metody posoudíme a porovnáme na překladech následujících výrazů: Usher's Island, Nuns' Island, Adam and Eve's a Bog of Allen.

Nejprve se zaměříme na překlad názvu „Usher's Island“. Jedná se o ulici v Dublinu, která se nachází u řeky Liffey. Ve výchozím textu není upřesněno, o co se jedná a bez dostatečných znalostí daného města by překlad tohoto názvu mohl překladatelům činit potíže.

originál	on Usher's Island (176)
1933	na Usherově ostrově (236)
1959	na Usherově ostrově (154)
1988	na Usher's Island (247)
2012	na Usher's Island (161)

Josef Hruša a Zdeněk Urbánek tento název přeložili jako „Usherův ostrov“. Pro české čtenáře to však může být zavádějící, jelikož se o ostrov ve skutečnosti vůbec nejedná. Lepší metodu překladu uplatnili Aloys Skoumal a Kateřina Hilská, kteří ponechal název v původní podobě.

„Nuns' Island“ se svým názvem podobá situaci v předchozím příkladu, avšak ani v tomto případě se nejedná o ostrov.

originál	Nuns' Island (221)
1933	ostrov Jeptišek (300)
1959	Nuns' Island (195)
1988	Nuns' Island (297)
2012	Nuns' Island (204)

Josef Hruša se jako jediný rozhodl název přeložit, což ve čtenářově mysli opět vytváří chybný obraz. Zbylí překladatelé název správně ponechali v původní podobě. Kateřina Hilská jako jediná dokonce v poznámce na konci vydání upřesňuje, že se jedná o „ulici pojmenovanou podle místního kláštera klarisek.“²⁰

¹⁹ KUFNEROVÁ. *Čtení o překládání*. s. 37.

²⁰ JOYCE, James. *Dublňané*. Přeložil Kateřina HILSKÁ. Praha: Odeon, 2012. Knihovna klasiků (Odeon). s. 222.

Josef Hruša se obecně snažil většinu toponym překládat, avšak v případě názvů skutečných míst je lepší ponechat je v originále, pokud již neexistuje překlad, který je běžně užívaný. Na jednu stranu může překlad toponym působit originálně, pro čtenáře to může být zavádějící. Jako příklad lze uvést název města „Monkstown“²¹, který Hruša jako jediný přeložil jako „Mnichovice“²². Překlad města v tomto případě není vhodný, jelikož přenáší děj z Irska do Čech, kde se město s takovým názvem skutečně nachází. Zbylí překladatelé správně ponechali název v originále.

V povídce se vyskytuje výraz „Adam and Eve’s“, který není ve výchozím textu přesně definován. Jedná se o římsko-katolický kostel v Dublinu, který je známý také jako „Church of the Immaculate Conception“. V takových případech musí být překladatel dokonale obeznámen s danou realitou, aby ji mohl správně přeložit. Ne vždy tomu tak bylo, což také vedlo k různým interpretacím tohoto názvu.

originál	Julia was still the leading soprano in Adam and Eve’s (176)
1933	Julie pořád ještě zpívala v Adamovi a Evě soprán (236)
1959	Julie stále ještě zpívala první soprán ve hře o Adamovi a Evě (154)
1988	Julie byla v kostele Adama a Evy pořád první sopranistkou (247)
2012	Julie stále ještě zpívala první soprán v kostelním sboru (162)

Josef Hruša se při překladu tohoto názvu držel struktury anglického jazyka. To bylo pravděpodobně způsobené neznalostí této realie, což mu znemožnilo přiblížit ji českým čtenářům. V jiných případech se překladatelé zpravidla snaží názvy neznámých míst doplnit o vnitřní vysvětlivky, které by čtenářům přiblížily, o co se vlastně jedná. Tuto metodu správně zvolil Zdeněk Urbánek a Aloys Skoumal. Urbánek má však ve svém překladu chybu, která byla, stejně jako v případě Josefa Hruši, způsobena neznalostí realie. Nejedná se totiž o hru, ale jak bylo uvedeno výše, o kostel, což správně přeložil Aloys Skoumal. Zajímavé je, že Kateřina Hilská se rozhodla vlastní název kostela zcela vypustit, a celou informaci naopak zobecnit. I takový postup je možný, avšak nevýhoda je, že kvůli tomu se ztrácí kulturní prvek originálu. Aloysu Skoumalovi se tento prvek podařilo zachovat a zároveň osvětlit název čtenáři, na základě čehož považuji jeho překlad za nejzdařilejší.

²¹ JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 180.

²² JOYCE, James. *Dubliňané*. Přeložil: Josef Hruša. Praha: nakladatelství Josef R. Vilímek, 1933. s. 241.

Následující reálie odkazuje na krajinný útvar zvaný „Bog of Allen“.

originál	Bog of Allen (223)
1933	Bog of Allen* (pozn. pod čarou: Močál Allen) (303)
1959	Allenský močál (197)
1988	Allenský močál (299)
2012	allenská blata (206)

I v tomto případě se jedná o toponymum, které v češtině nemá vlastní tvar. Překladatelé se tak snažili čtenáři přiblížit, o co se jedná. Josef Hruša se rozhodl název ponechat v originále a vlastní překlad vložil do poznámky pod čarou. V dnešní době se tato metoda v uměleckých textech nedoporučuje, jelikož poznámky působí jako rušivý element, kterého je lepší se vyvarovat. Překladatel by měl užít adekvátní výraz přímo v textu.²³ Kateřina Hilská svůj překlad také opatřila poznámkami na konci díla, což je pro překlad z roku 2012 poměrně neobvyklé. V Hrušově překladu je řídicí substantivum „močál“ postponováno přívlastkem ve formě substantiva „Allen“. Čeština však, jakožto flektivní jazyk, častěji užívá anteponovaný přívlastek ve formě adjektiva. Překlady Zdeňka Urbánka a Aloyse Skoumala jsou totožné. Oba se rozhodli pro překlad kalkem s anteponovaným adjektivem. Překlad je v tomto místě opodstatněný, jelikož zde autor výchozího textu uvádí také další krajinné útvary, jako například „central plain“ nebo „treeless hills“. Díky překladu čtenář ví, že „Bog of Allen“ je další přírodní útvar. Obdobně to řešila i Kateřina Hilská, která na místě řídicího substantiva použila jiné synonymní vyjádření. Blata znamenají také „močály nebo močálovitou, bahnitou krajinu“²⁴. Roli zde hraje spíše preference jednotlivých překladatelů, proto lze všechny tyto tři překlady hodnotit jako zdařilé.

4.2.1.3 Kulturně-historické reálie

V povídce „The Dead“ se často vyskytují reálie, které odkazují na irskou historii a politickou situaci. Jsou hodně patrné například v rozhovoru slečny Ivorsově s Gabrielem Conroyem. Aby čtenář pochopil, o čem hovoří, měl by ideálně mít znalosti o tom, co se v průběhu historie mezi Brity a Iry odehrálo. Konflikt mezi Gabrielem a slečnou Ivorsovou způsobilo to, že Gabriel Conroy píše články do britských novin *Daily Express*. Slečna Ivorsová kvůli tomu považuje

²³ FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Brno: Host, 2009.

²⁴ Słownik spisownego języka českého [online]. *Ústav pro jazyk český*, v. v. i., ©2011. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledat=&heslo=blata&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no> (dále jen SSJČ) blata cit. [2021-07-29].

Gabriela za zastávce Britů a odpůrce irského nacionalismu. Proto ho škodolibě nazvala „West Briton“. Je to označení pro někoho, kdo neuznává pokusy o nezávislost Irska, a naopak ho považuje výhradně za východní britskou provincii.²⁵ Překladačům by překlad tohoto termínu mohl činit potíže, jelikož se jedná o velice specifický výraz, a českému čtenáři bude nutné jeho význam trochu vysvětlit.

originál	I didn't think you were a West Briton . (188)
1933	Netušila jsem, že jste West Briton* (pozn. pod čarou: Britský vlastenec) (253)
1959	Nemyslela jsem si o vás, že jste západní Brit (165)
1988	Že jste Západní Brit , to jsem si nemyslela. (260)
2012	Nevěděla jsem, že nadržujete Britům . (172)

Zde je opět zajímavé pozorovat, jak překladačelé přeložili tuto kulturní reálii. Josef Hruša se rozhodl název ponechat v originálu, a přidal poznámku pod čarou. Problematicke poznámek jsme se věnovali již v předchozí kapitole (4.2.1.3.), a i když se tento postup v dnešní době v uměleckých textech nedoporučuje, dříve se tato metoda běžně uplatňovala. Navíc by zde překladač měl čtenáři objasnit význam tohoto výrazu, aby lépe rozuměl celé výměně názorů mezi slečnou Ivorsovou a Gabrielem Conroyem. Hruša vysvětluje výraz „West Briton“ jako „Britský vlastenec“, což je však nepřesné. Jedná se o člověka původem z Irska, který Velkou Británii pouze obdivuje a zastává názor, že by s ní mělo Irsko udržovat blízké politické a kulturní styky.²⁶

Zdeněk Urbánek a Aloys Skoumal použili metodu sémantického kalku. Výraz je jednoduše přeložen bez dalších vysvětlení. Skoumalův překlad je však zdařilejší, jelikož přezdívku vyznačil kurzívou a velkým počátečním písmenem. Toto upoutá čtenářovu pozornost, a i přestože nemusí vědět, co to přesně znamená, z kontextu pochopí, že se jedná o nepřilíš lichotivou narážku. Zdůraznil také ironický tón tohoto souvětí a to tak, že vedlejší větu vložil na začátek.

Na závěr je zde překlad Kateřiny Hilské, která se rozhodla pro zcela jinou metodu, a to přímo dokreslování. V této verzi je explicitováno, co přesně narážka znamená, bez toho, aniž by byl uveden její název, což za daných okolností je zcela přípustné, jelikož smysl je předán. Pro

²⁵ LEVENSON, Michael. Living History in 'The Dead'. In: JOYCE, James. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. Eds. Robert SCHOLLES and A. Walton LITZ. New York: Penguin Books, 1996. s. 422.

²⁶ „West Briton“. Lexico: powered by Oxford [online]. Lexico.com, © 2021. Dostupné z: https://www.lexico.com/en/definition/west_brit, https://www.lexico.com/definition/west_briton

současné čtenáře by to mohla být dokonce nejlepší možná varianta, jelikož nemusí být tolik obeznámeni s událostmi na Britských ostrovech na přelomu 19. a 20. století.

Toto nelichotivé oslovení se v textu ještě párkrát opakuje.

originál	West Briton! (190)
1933	Britský vlastenec! (256)
1959	Západní Brite! (167)
1988	Západní Brite! (263)
2012	Irský Brit! (174)

Překladačská řešení jsou zde zajímavá. Lze zde vidět, že Josef Hruša se rozhodl znovu použít slovní spojení, které uvedl v poznámce pod čarou u první zmínky tohoto termínu. Zdeněk Urbánek a Aloys Skoumal zachovali stejnou podobu, jako předtím, opět bez dalších vysvětlení. Nejzajímavější se zdá být překlad Kateřiny Hilské, která se rozhodla odklonit od původní podoby a přistoupit k problematice zcela jiným způsobem. Toto řešení lze považovat za velice elegantní, jelikož má v sobě zakomponovány všechny složky, které by měl tento výraz obsahovat. Je v něm obsažena ironie, posměch i urážka.

Z hlediska překladu je zajímavá reálie odkazující ke „King Billy’s statue“. Jedná se o sochu vystavenou na počest krále Viléma III. Oranžského (anglicky „King William III“), kterého v severním Irsku také neoficiálně přezdívají „King Billy“.²⁷ V češtině se však tato přezdívka nepoužívá a její přesný ekvivalent neexistuje. Z tohoto hlediska by tento výraz mohl představovat zajímavý překladačský problém.

originál	King Billy’s statue (208)
1933	pomník krále Billyho* (pozn. pod čarou: Eduarda) (282)
1959	socha krále Vildy (183)
1988	socha krále Vilíka (282)
2012	socha krále Billyho (192)

Josef Hruša a Kateřina Hilská zvolili metodu transkripce. Ponechali přezdívku krále v originále a přidali k němu vysvětlivku. Ta se v Hrušově překladu nachází přímo v textu pod čarou, avšak

²⁷ JONES, Ellen Carol. MEMORIAL DUBLIN. *European Joyce Studies*, vol. 21, 2011, pp. 59–121. JSTOR. Dostupné z: www.jstor.org/stable/44871333 [cit. 2021-08-10]. s. 63.

obsahuje chybu, která byla pravděpodobně způsobena neznalostí dané reálie. Hilská ji naopak uvádí v seznamu na konci díla.

Zdeněk Urbánek a Aloys Skoumal zvolili metodu sémantického kalku. Základem je, že „Billy“, je domácká verze jména „William“, proto oba použili domácký tvar od Viléma, což je v tomto případě například „Vilda“ nebo „Vilík“. Samotná podoba přezdívky už záleží na preferenci překladatele, ale v každém případě oba překlady hodnotíme jako zdařilé. Přestože se v českém prostředí daná přezdívka pro krále Viléma III. nevyskytuje, je větší šance, že si ji čtenář spojí s tímto panovníkem, když se na něj bude odkazovat jako „Vilda“ nebo „Vilík“ nežli „Billy“.

4.2.1.1 Kulturně-literární reálie

V povídce „The Dead“ se často odkazuje na existující osobnosti a jejich díla. Jsou zde aluze například na Williama Shakespeara nebo Thomase Moora. V této podkapitole se na oba autory zaměříme zvlášť.

Nejprve bychom se rádi věnovali úryvku, ve kterém dílo odkazuje na Williama Shakespeara a jeho slavnou hru *Romeo a Julie*. Hned vzápětí je zmínka o „picture of the two murdered princes in the Tower.“ Je to obraz, který odkazuje jednak ke skutečné historické události, jednak k historické hře Shakespeara zvané *Richard III*. V každém případě se jedná o reálii, která nemusí být českému čtenáři známá, a je na překladateli, zda uzná za důležité tuto reálii dokreslit, či nikoliv.

originál	A picture of the balcony scene in <i>Romeo and Juliet</i> hung there and beside it was a picture of the two murdered princes in the Tower (186)
1933	Visel tam obraz zachycující balkonový výjev z <i>Romea a Julie</i> a vedle něho byl obraz dvou princů zavražděných ve Věži (251)
1959	Visel tam obraz balkónové scény z <i>Romea a Julie</i> a vedle něho obraz dvou zavražděných princů v Toweru (164)
1988	Visel tam obraz balkónového výjevu z <i>Romea a Julie</i> a vedle něho obraz dvou zavražděných princů v Toweru (258)
2012	Visel na ní obrázek balkonové scény z <i>Romea a Julie</i> a vedle něj další, představující prince zavražděné v Toweru z <i>Richarda III</i> . (171)

Většina překladatelů se rozhodla tuto reálii nedokreslovat a jediná Kateřina Hilská přiřadila obraz explicitně ke hře *Richard III*. Z textu tato souvislost přímo nevyplývá, a názory kritiků se v této věci liší. Například Michael Seidel ve své eseji danou pasáž přímo spojuje se Shakespearovou historickou hrou,²⁸ zatímco Thomas Dilworth ve své práci odkazuje spíše

²⁸ SEIDEL, Michael. *James Joyce: A Short Introduction*. 1st Edition. Wiley, 2008. s. 52.

na skutečné historické události.²⁹ Díky tomu, že Hrůša, Urbánek a Skoumal název hry neuvedli, byly v pasáži zachovány oba významy, což je z hlediska zachování věrnosti originálu lepší řešení. Hilská naopak zvolila jednu ze dvou možných interpretací, čímž čtenáře ochudila o možnost vyvodit si z této pasáže vlastní závěry. V tomto ohledu je práce překladatele náročná, jelikož musí odhadnout znalosti budoucího čtenáře o cizí kultuře. Díky obdobné explicitaci je čtenáři napřímo sděleno, o co se v textu jedná.

Další slavná literární osobnost, ke které se v textu odkazuje, je Thomas Moore. Jeho jméno v textu není uvedeno přímo, ale je tam zmínka o jeho slavné sbírce básní *Irish Melodies*.

originál	Some quotation that they would recognise from Shakespeare or from the Melodies would be better. (179)
1933	Lepší by snad bylo několik citátů ze Shakespeara nebo z Melodií , ty by asi vyslechl s uznáním. (240)
1959	Lepší by byl nějaký citát, v němž by poznali Shakespeara, nebo něco z Moorových Irských melodií . (157)
1988	Lepší bude nějaký citát ze Shakespeara nebo z Mooreových Melodií . (250)
2012	Líp by vyzněl nějaký citát ze Shakespeara nebo z Mooreových Irských melodií . (164)

Thomas Moore je básník, o kterém nemusí mít český čtenář povědomí. Většina překladatelů se proto správně rozhodla pro dokreslení názvu sbírky o jeho autora, aby čtenáři dílo trochu přiblížili. Jediný Josef Hrůša ponechal původní zkrácený název bez dalších vysvětlivek. Je možné, že sbírka nebyla v českém prostředí rozšířena a překladateli se nepodařilo zjistit, o co se přesně jedná, nebo ho to zjišťovat ani nenapadlo. Druhou možností je, že tato sbírka byla naopak mnohem známější než dnes a Hrůša neviděl potřebu to dále rozvíjet. Bohuslav Mánek například tvrdí, že tvorba Thomase Moora byla v průběhu celého 19. století v překladu hodně rozšířená, jelikož jeho básně odpovídaly tehdejším trendům v české literatuře (Moore psal vlastenecké a sentimentální básně o kráse jeho domoviny a o její bývalé slávě).³⁰ Popularita těchto textů mohla přetrvat i do první poloviny 20. století, kdy vznikl také Hrůšův překlad.

Zbylí překladatelé doplnili ke sbírce i jméno autora a Zdeněk Urbánek s Kateřinou Hilskou dokonce uvedli oficiální a úplný název díla, na který může být čtenář případně odkázán. Tyto tři překlady považujeme za nejzdařilejší, jelikož se čtenáři snaží potenciálně neznámou realii přiblížit pomocí vnitřní vysvětlivky a upřesnění.

²⁹ DILWORTH, Thomas. Mr. Browne in 'The Dead.' *James Joyce Quarterly*, vol. 49 no. 2, 2012, pp. 335–344. Dostupné z: www.jstor.org/stable/24598824 [cit. 2021-08-10]. s. 336.

³⁰ MÁNEK. The Czech and Slovak Reception of James Joyce. s. 188.

4.2.1.2 Kulturní reálie – hudba

Povídka nám ukazuje, že hudba tvoří součást běžného lidského života. Objevuje se například při tanci, hře na klavír nebo zpěvu, a po celou dobu tak doprovází děj příběhu. V povídce jsou tématem často zpěváci (Caruso, Parkinson), vyskytují se zde aluze na existující písně (The Lass of Aughrim, For They Are Jolly Gay Fellows, Let Me Like a Soldier Fall) nebo na zábavní soubor (Christy Minstrels). Dle Bruce Averyho hudba také doprovází klíčové momenty, díky kterým se příběh vyvíjí. Jako příklad uvádí konverzaci u večeře, během které vznikly spory na téma opery a tenorového zpěváka. Poté, co se věci urovnaly, zpívali hosté píseň *For they are jolly gay fellow* na počest tří hostitelek. V neposlední řadě, když Gretta uslyšela Bartella D'Arcyho zpívat píseň *The Lass of Aughrim*, vzpomněla si na Michaela Fureyho, který zpíval stejnou píseň.³¹ Z toho je patrné, že hudební prvky hrají v díle velkou roli.

Za důležitý symbol povídky lze považovat například „Christy Minstrels“. Je to název „zábavního souboru Edwina T. Christyho, který byl populární od 40. let 19. století.“ Během vystoupení se účastníci načerňovali a napodobovali tak Afroameričany. Během vystoupení pak zpívali písně, vyprávěli vtipy a parodovali „afroamerické manýry“. „Christy Minstrels“ byl později označení pro jakákoliv obdobná vystoupení, tzv. minstrel show.³² Na jedno takové vzal Gabriel pravděpodobně i svoji manželku. Při zmínce o slově „galoše“ se Grettě vybavila právě tato skupina. John Wyse Jackson a Bernard McGinley naznačují, že tato asociace vznikla na základě toho, že výraz „goloshes“ s jejím přízvukem zní podobně jako „golly shoes.“³³ V souvislosti s tím si Gretta vzpomněla na výraz „gollywog“. Jednalo se o panenku s tmavým obličejem a nepoddajnými kudrnatými vlasy, oblečenou ve „formal minstrel attire“, která byla vytvořena na konci 19. století. Dle Margot Noriss tato panenka jen „znázorňovala další rasový stereotyp.“³⁴ Tento výraz je překladatelsky zajímavý nejen protože se jedná o komplikovanou překladatelskou reálii, ale také protože je symbolem rasismu, který povídka kritizuje. Tento význam by měl být zachován i v překladu.

originál	she says the word reminds her of Christy Minstrels (181)
1933	protože jí to slovo připomíná Kristynu Minstrelsovou (243)
1959	protože jí prý to slovo připomíná načerněné pouliční zpěváky (159)
1988	prý jí to připomíná koledníčky (253)

³¹ AVERY. Distant Music: Sound and the Dialogics of Satire in 'The Dead'. s. 410

³² JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 488.

³³ JACKSON, John Wyse a Bernard MCGINLEY, eds. *James Joyce's Dubliners: An Illustrated Edition With Annotations*. London: St. Martin's Press, 1993. s. 163.

³⁴ NORISS, Margot et al. *Dubliners: Authoritative Text, Contexts, Criticism*. New York: Norton, 2006. s. 157.

Z analýzy překladatelských řešení je patrné, že ne všichni překladatelé odhalili skrytý význam této reálie. Josef Hruša se s tímto názvem dle všeho nesetkal, ani ho z určitých důvodů nedohledal. Mylně tak interpretoval název zábavního souboru za jméno ženy.

Zdeněk Urbánek použil metodu generalizace a „Christy Minstrels“ přeložil jako „načernění pouliční zpěváci.“ Jedná se o velice adekvátní překlad, jelikož nejlépe zachycuje činnost daného souboru. Vlastní jméno se překladatel rozhodl vypustit, což v tomto případě nevádí, jelikož zde není ani tak důležitý název skupiny, jako význam, který v příběhu nese – odkaz k rasismu. To se Urbánkovi podařilo zachovat, a proto překlad hodnotíme jako nezdařilejší.

Aloys Skoumal při překladu použil výraz „koledníčci“. Došlo zde k menšímu překladatelskému posunu. Pod pojmem „koledníčci“ si čtenář představí lidi, kteří chodí od domu k domu a zpívají koledy pro získání odměny.³⁵ Překladatel zde použil nejen generalizaci, ale zřejmě i adaptaci a zvolil výraz, který bude českému čtenáři známý. Tím se však ztrácí nejen kulturní prvek díla, ale také význam, který nese.

Kateřina Hilská jako jediná ponechala název souboru a snažila se zároveň o jeho dokreslení. Tento způsob překladu je také vhodný a umožňuje čtenáři v případě zájmu informace o skupině dohledat. Jejich činnost je zde také zachycena poměrně dobře, avšak jeden aspekt charakteristický pro tento soubor chybí – začernění.

Z překladatelského hlediska je dále zajímavý název tradiční anglické písně „For they are jolly gay fellows“. Tato píseň existuje ve více zněních a je častěji známá jako „For He’s a Jolly Good Fellow“. Kateřina Hilská v poznámkách na konci díla definuje píseň jako „známý popěvek na oslavu jedné či více osob.“³⁶ V případě, že se gratuluje ženě, se zpívá „for she’s a jolly good fellow“.³⁷ Výraz „fellow“ zůstává neměnný, a ačkoliv je v dnešní době spíše spojován s příslušníky mužského pohlaví a je to jiné označení pro „man“,³⁸ je ve skutečnosti rodově neutrální. Používá se například při odkazování na vyučující nebo studenty univerzity, nebo také

³⁵ SSSJČ, koledovati, cit. [2021-07-29]. Dostupné z:

<https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=koledovati&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

³⁶ JOYCE, James. *Dubliňané*. Přeložil Kateřina HILSKÁ. Praha: Odeon, 2012. Knihovna klasiků (Odeon). s. 221.

³⁷ “For he’s a jolly good fellow”. Oxford Learner’s Dictionaries [online]. Oxford University Press © 2021. Dostupné z: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/for-he-s-a-jolly-good-fellow>

³⁸ “Fellow”. Cambridge dictionary: English dictionary [online]. © Cambridge University Press, 2021. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/learner-english/fellow> (dále jen Cambridge Dictionary)

na členy jedné organizace.³⁹ Tento výraz může být pro překladatele problematický, jelikož v češtině neexistuje ekvivalent, který by mohl odkazovat k oběma pohlavím. Je také nutné mít na paměti, že se zde zpívá třem ženám – tetě Julii, tetě Kate a Mary Jane. Ze samotného anglického textu, ve kterém je užito zájmeno „they“ a rodově neutrální substantivum „fellow“ to poznat nelze, ale z kontextu je to jasné. Tyto faktory by měl překladatel zvážit a jelikož v češtině obdoba této písni neexistuje, musí sám najít vhodný a funkční ekvivalent.

originál	For they are jolly gay fellows (205)
1933	Vždyť jsou to družky veselé (278)
1959	Vždyť jsou to skvělí chlapíci (181)
1988	To jsou veselí braši (279)
2012	Vždyť čiší z nich dobro a radost (189)

Z analýzy je patrné, že první tři překladatelé se snažili vytvořit co nejbližší a nejuvěrnější překlad. Avšak jak již bylo zmíněno, nastává zde problém s rodem. Josef Hruša adekvátně dosadil za anglický výraz „fellows“ slovo „družky“, které odkazují ke třem opěvovaným ženám. Zdeněk Urbánek zvolil výraz „chlapíci“. Ačkoliv toto slovo dle slovníku spisovného jazyka českého označuje „člověka majícího náležitě vlastnosti (zdatnost, odvážnost, dovednost, zdraví)“ a nenaznačuje, že by se nemohlo jednat o ženu, většinou je tento výraz užíván v kontextu, kde se odkazuje na muže. Obdobný případ nastává i u Skoumala, který použil výraz „braši“. Kateřina Hilská zvolila oproti předchozím překladatelům volnější překlad. Tento způsob je zde velmi elegantní, jelikož stírá rozdíly mezi mužským a ženským rodem. Tento překlad spolu s Hrušovým hodnotíme jako nejzdařilejší.

Překladatelsky zajímavý je dále anglický výraz „encore“, který označuje píseň zpívanou navíc po hlavním vystoupení, kterou si vyžádá obecenstvo.⁴⁰ Překladový slovník Lingea nabízí jako ekvivalent substantivum „přídavek“⁴¹ nebo také slovesa „zahrát přídavek“⁴² a „přidávat“⁴³ které se spíše používá hovorově.

³⁹ „Fellow”. Cambridge Dictionary. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/learner-english/fellow>

⁴⁰ „Encore”. Cambridge Dictionary. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/encore>

⁴¹ „Encore”. LINGEA. Anglicko-český slovník [online]. Lingea s.r.o. Dostupné z: <https://slovniky.lingea.cz/anglicko-cesky/encore> (dále Lingea)

⁴² „Encore”. Lingea. Dostupné z: <https://slovniky.lingea.cz/anglicko-cesky/encore>

⁴³ „Encore”. Lingea. Dostupné z: <https://slovniky.lingea.cz/anglicko-cesky/encore> e

originál	an Italian tenor had sung five encores to <i>Let me like a Soldier fall</i> (199)
1933	jeden italský tenorista musil pětkrát ancora* zazpívat <i>Necht' padnu jako voják</i> (pozn. pod čarou: Ještě jednou, opakovat) (269)
1959	kterýsi italský tenor pětkrát opakoval <i>Necht' padnu jako voják</i> (175)
1988	jistý italský tenor na přídavek pětkrát po sobě zazpíval <i>Necht' jako voják padnu</i> (273)
2012	jeden italský tenorista musel pětkrát přidávat po árii <i>Necht' padnu jako voják</i> (183)

Uplatněné metody překladatelů se u tohoto výrazu poměrně liší. Josef Hruša se rozhodl anglický výraz „encore“ počesit a přidal k němu poznámku pod čarou, ve které vysvětluje jeho význam. V textu to však působí spíše příznakově vzhledem k tomu, že daný výraz v češtině jinak vůbec neexistuje.

Zdeněk Urbánek zvolil sloveso „opakovat“, což zachycuje podstatu výrazu, ale neupřesňuje, že se jedná o árii, která byla zpívána až po skončení hlavního vystoupení.

Aloys Skoumal a Kateřina Hilská zvolili dva z výše uvedených slovníkových ekvivalentů. Skoumal se rozhodl pro substantivum, zatímco Hilská dala přednost slovesu. V tomto kontextu je sloveso „přidávat“ označeno jako hovorové. Tato volba je opodstatněná, jelikož se nejedná o jediný expresivní výraz ve větě. Celková pasáž je vyprávěna z pohledu vypravěče, který parafrázuje pana Browna hovořícího o starém Královském divadle, které bývalo „packed night after night.“⁴⁴ Právě výraz „packed“ v mysli čtenáře vyvolá obraz nabitého nebo narvaného divadla. Spojení slov „přidávat po árii“ tak dobře odráží způsob, kterým mluví pan Browne. U Skoumala se tento expresivní prvek vyskytuje ve slově „nabitý.“⁴⁵ Když se vezmou v potaz tyto dvě složky, lze oba překlady označit za adekvátní.

V textu se v neposlední řadě vyskytovaly také názvy různých skladeb. „The Lass of Aughrim“, „Arrayed for the Bridal“ nebo „Let Me Like a Soldier Fall“. Opět se jedná o názvy skutečných písní a árií, a podobně jako u toponym (viz 4.2.1.2) se musí překladatel rozhodnout, zda je překládat nebo ne. Zde je nutné vzít v potaz roli, kterou tyto názvy těchto skladeb v povídce hrají, a která je velice důležitá. V této části bychom se zaměřili konkrétně na árii zvanou „Arrayed for the Bridal,“ kterou zpívá teta Julie, což vytváří kontrast mezi starší neprovdanou Gabrielovou tetou a šťastnou mladou ženou z písně, která se chystá na svatbu. Je to způsob, jak

⁴⁴ JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 199.

⁴⁵ JOYCE, James. *Dubliňané*. Přeložil: Aloys Skoumal. Praha: Odeon, 1988. ISBN 01-007-88. s. 273

příběhu dodat význam, aniž by bylo potřeba celého textu písně, protože i když ho čtenář nezná, jeho obsah si dokáže odvodit i z názvu. Proto je nutné ho v tomto případě adekvátně přeložit.

originál	Arrayed for the Bridal (193)
1933	Svatební přípravy (260)
1959	Shromáždění k svatbě (169)
1988	Píseň svatební (265)
2012	Nastrojená ke svatbě (177)

Všichni překladatelé se zde správně rozhodli pro překlad názvu a všem se podařilo předat hlavní smysl, který tato árie v textu nese – kontrast svatby se starší neprovdanou tetou. Rozdíl mezi jednotlivými překlady je především v tom, kterou část svatebního dne zachycují. Překlad Josefa Hruši naznačuje, že se árie týká svatebních příprav na samotný obřad, což odpovídá také obsahu.⁴⁶ Zdeněk Urbánek přeložil název jako „Shromáždění k svatbě,“ což přesně neodpovídá, a spíše to evokuje svatebčany čekající na začátek obřadu. Aloys Skoumal název zobecnil, díky čemuž lze konkrétní obsah árie různě interpretovat a je to také dobrý překladatelský postup v případě, kdy je přesný text písně překladateli například nedostupný. Překlad Kateřiny Hilské odpovídá obsahu nejpřesněji, a je zde také největší kontrast mezi mladou nevěstou a postarší svobodnou tetou Julií. Z tohoto hlediska je překlad Kateřiny Hilské nejzdařilejší.

4.2.1.3 *Lexikum smrti*

Napříč povídkou je použito lexikum, které odkazuje na stáří a smrt, a tím neustále připomíná, co je hlavním tématem díla. Některá slova jsou zřejmá, jako je například „coffin“, „last end“, „victim“, „wrinkled“, „wizened“. Ale jsou tam i výrazy, které jsou spíše nenápadné a obrazné, přesto však slouží jako neustálá připomínka nevyhnutelného konce: „mortal hours“, „perished alive“ „the resentment died down in his heart“, „buried in a silence of the table,“ nebo „Mrs Malins will get her death of cold“. Takové výrazy mohou překladateli činit problém, jelikož nemusí být v cílovém jazyce užívány stejným způsobem, jako ve výchozím. Zároveň jsou ale důležité, jelikož také nesou určitou funkci, a proto by měla být snaha je zachovat. Zda se to překladatelům podařilo, zjistíme na následujících příkladech a začneme výrazem „mortal hours.“

⁴⁶ Array'd for the Bridal. A Polacca from Bellini's Opera I Puritani [online]. Sheridan Libraries, Johns Hopkins University, ©2021. Dostupné z: <https://levysheetmusic.mse.jhu.edu/collection/116/008>

originál	my wife here takes three mortal hours to dress herself (177)
1933	má žena jen k oblékání potřebuje dobrych tři hodin (237)
1959	mé ženě trvá strašné tři hodiny, než se oblékne (155)
1988	mé ženě trvá oblékání dobré tři hodiny (248)
2012	mám manželku, která se s oblékáním loudá celé tři hodiny (162)

V tomto případě se jedná o řečnický obrat, který naznačuje, že se Greta oblékala dlouho. Tři překladatelé dosadili výraz, který je v českém prostředí používán nejčastěji, což je „dobré tři hodiny“ nebo „celé tři hodiny“. Tito překladatelé se drželi úzu českého jazyka, což je v tomto případě nejlepší, a překlady tak hodnotíme jako zdařilé. Zdeněk Urbánek na rozdíl od ostatních použil slovo „strašné“, což není zcela dle úzu, ale situaci to odpovídá. Čtenář je ve všech překladech ochuzen o výraz, který odkazuje k smrti, protože v češtině neexistuje ustálené slovní spojení, které by odpovídalo originálu. Z toho důvodu byli překladatelé nuceni tento význam vypustit.

Za překladatelsky náročné považujeme i slovní spojení „perished alive“. „Perished“ je anglické adjektivum užívané v hovorové angličtině, které označuje, že je někomu velká zima.⁴⁷ Překladový slovník Lingea nabízí výrazy jako „zmrzlý“ nebo „promrzlý.“⁴⁸ Anglický čtenář by si to mohl například spojit i s výrazem „perish“, které znamená „zahynout“ nebo „zemřít“⁴⁹, což by v kombinaci se slovem „alive“ mohlo fungovat jako oxymóron.

originál	Both of them kissed Gabriel's wife, said she must be perished alive (177)
1933	Obě se s Gabrielovou ženou políbily, řekly, že musí být za živa utracena (238)
1959	Obě políbily Gabrielovu ženu, řekly jí, že je jistě napůl mrtvá (155)
1988	Obě Gabrielovu ženu zulíbaly, řekly, že je asi polomrtvá (248)
2012	Obě Gabrielovu ženu políbily, podotkly, že musí být na kost promrzlá (162)

Josef Hruša se ve svém překladu příliš drží výchozí struktury a toto slovní spojení překládá doslova, což v češtině zní velice nepřírozně. Český čtenář navíc s největší pravděpodobností nepochopí, co tím původní autor chtěl říct, a nejspíš si bude představovat, že tety snad chtějí Gabrielovu ženu nechat usmrtit. Zdeněk Urbánek a Aloys Skoumal zvolili podobné výrazy –

⁴⁷ „Perished“. Cambridge Dictionary. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/perished>

⁴⁸ „Perished“. Lingea. Dostupné z: <https://slovníky.lingea.cz/anglicko-cesky/perished>

⁴⁹ „Perish“. Lingea. Dostupné z: <https://slovníky.lingea.cz/anglicko-cesky/perish>

„napůl mrtvá“ a „polomrtvá“. Ani tito překladatelé se nedrželi úzu a zvolili překlad, který není v českém jazyce přirozený. Cílem překladatelů mohla být snaha o zachování konotace se smrtí z originálu. Kateřina Hilská se rozhodla použít běžně užívaný knižní výraz „na kost promrzlá“. Ačkoliv se tímto ztrácí odkaz ke smrti z originálu, slovní spojení zachovává význam originálu a odpovídá úzu českého jazyka. Díky tomu lze překlad označit za nejzdařilejší.

Další odkaz ke smrti lze nalézt ve frázovém slovesu „died down,“ které znamená, že zvuk nebo nějaká činnost utichla.⁵⁰ Na smrt se opět poukazuje nenápadně pomocí slovesa „die“.

originál	the resentment died down in his heart (187)
1933	rozmrzlost v jeho srdci umírala (252)
1959	rozmrzlost mu v srdci utichla (164)
1988	rozmrzlost mu vyprchala ze srdce (259)
2012	zášť v srdci odezněla (172)

Toto obrazné vyjádření do kontextu díla dobře zapadá, ale jak je vidět z jednotlivých překladatelských řešení, konotaci se smrtí je velmi náročné v češtině zachovat. Takto to učinil Josef Hruša, který se opět držel výchozího textu a zvolil výraz „umírat“. Jak již bylo několikrát řečeno, na jednu stranu to zachovává lexikum smrti, ale na druhou stranu to působí poměrně nepřirozeně, jelikož tato formulace není pro český jazyk typická. Přirozenější je volba učiněná ostatními překladateli – utichla, vyprchala, odezněla. Z těchto tří překladů se jako nejlepší jeví Skoumalův, který výraz „die down“ přeložil jako „vypchat“. Toto sloveso se totiž často používá ve spojení „vypchal život“ díky čemuž je odkaz ke smrti zčásti zachován.

Další zajímavý překladatelský problém se vyskytuje ve frázi „buried in a silence of the table“, kde je nositelem konotace smrti výraz „buried“.

originál	As the subject had grown lugubrious it was buried in a silence of the table (200)
1933	Ježto se o této věci již dosti vymluvili, byl tento předmět hovoru pohřben v tichu tabule (272)
1959	Protože předmět rozhovoru začal být truchlivý, stůl jej pohřbil v tichu (177)
1988	Téma nějak zpochemurnělo a tak jej utopili v mlčení (275)
2012	Jelikož námět začal zavánět truchlivostí, pohltilo ho ticho (185)

⁵⁰ „Die Down“. Cambridge Dictionary. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/die-down>

V tomto případě nebyl velký problém a překladatelům se odkaz na smrt zachovat podařilo. Josef Hruša a Zdeněk Urbánek zvolili výraz „pohřbít“, tedy stejný jako v originálu. Tato formulace se však v českém prostředí moc nevyskytuje a zní cize. Zbylí dva překladatelé se rozhodli od originálu trochu odklonit, ale zároveň dokázali ponechat významovou složku slova. Aloys Skoumal přeložil výraz „buried“ jako „utopit“, což na smrt také odkazuje. Kateřina Hliská použila slovo „pohlit“, které neoznačuje smrt v pravém slova smyslu, ale je v něm obsažena myšlenka zániku. Zachovává to tak význam originálu, a navíc je fráze „ticho pohltilo“ v češtině poměrně užívaná, což tento překlad činí nejzdařilejší.

Dále bychom chtěli analyzovat překlady fráze „journey westward“. Toto slovní spojení může mít několik významů. Jednak to může označovat cestu zpět do Gabrielovy domoviny, kterou podnikne, ať už doslovně nebo obrazně. Když Gabriel usíná, vypadá to, jako by jeho duše cestovala po různých místech v Irsku. Naznačuje to věta „Yes, the newspapers were right: snow was general all over Ireland.“⁵¹ Takto to zní, jako by se Gabriel sám nacházel na místech, o kterých se zmiňuje, jako je „central plain“, „treeless hills“ nebo „Bog of Allen“. ⁵² Analyzovanou frází lze také chápat jako symbolický odkaz na poslední cestu, na kterou se člověk vydá – cestu ke smrti, kterou musí časem podniknout všichni, až přijde jejich čas.

originál	The time had come for him to set out on his journey westward . (223)
1933	Přišel čas, aby se vydal na další cestu na západ . (303)
1959	Přišel i jeho čas vydat se na dalekou cestu . (197)
1988	Je na čase, aby se vydal na západ . (299)
2012	Nastal čas, aby se vydal na západ . (206)

Většina překladatelů přeložila výraz jako cesta „na západ“, což je z hlediska překladu věrné originálu. Překlad Zdenka Urbánka je zde nejzajímavější, jelikož se rozhodl užít výraz „daleká cesta“. Tento překlad odkazuje na symbolický význam tzv. poslední cesty. Urbánek se díky tomu přiblížil originálu tím symbolickým významem. Je to navíc umocněno výrazem „přišel i jeho čas“, jako by jeho čas na zemi už vypršel. Za zdařilé považujeme všechny překlady, ale Urbánkovo je z hlediska zachování symboliky pravděpodobně nejlepší.

⁵¹ JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 223.

⁵² JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 223.

4.2.1.4 *Metafory války a bojiště*

V této kapitole budeme zkoumat vojenské motivy. Odpověď na otázku, „proč příběh o sváteční večeři a pohostinnosti obsahuje tolik vojenského a válečného lexika“⁵³ zůstává přinejlepším neúplná. O tomto jevu se jen krátce zmiňuje pár rozsáhlých kritických studií. Podrobněji se tím zabývá například Greg C. Winston, který ve své eseji „*Militarism and ,The Dead‘*“ cituje kritika Johna Wilsona Fostera, dle kterého vojenské reference a metafory slouží k umocnění atmosféry Britského impéria konce 19. století. Winston dále zdůrazňuje, že důležitým aspektem je i „zesilující se vojenská kultura v irském a evropském životě lidí v prvním desetiletí dvacátého století.“⁵⁴

Vojenské motivy se soustředí především kolem sváteční večeře. U každého příkladu budeme zkoumat, zda si překladatel všiml odkazu na vojenství, a zda ho zachoval i v překladu. První analyzovaný příklad se týká jídel na stole a především toho, jak jsou uspořádány. Pokrmy, které jsou na stůl chystány, jsou umístěné skoro jako vojáci na bitevním poli. Stojí v řadě paralelně naproti sobě, což napovídá následující věta z textu.

originál	Between these rival ends ran parallel lines of side-dishes (196)
1933	Mezi těmito dvěma soupeřícími konci běžely vedle sebe dvě řady menších mís (265)
1959	Mezi těmito soupeřkými konci probíhaly rovnoběžné řady menších jídel (173)
1988	Mezi těmito soupeřícími konci se táhly v rovnoběžných řadách příkrmy (269-270)
2012	Mezi těmito soupeřícími stranami byly v řadách vyrovnané přílohy (181)

Josef Hruša a Zdeněk Urbánek tuto větu přeložili více doslovně a použili zde výraz „běžely“ a „probíhaly“. Pokrmy však nikam neběžely, nýbrž stály na místě. Sloveso „ran“ spíše odkazuje na to, že se velké množství pokrmů táhlo na obě strany. Tyto doslovné překlady způsobily menší významový posun a zvláštní formulaci, která může být pro čtenáře matoucí. Překlady Aloyse Skoumala a Kateřiny Hilské jsou zde zdařilejší. Skoumal frázi přeložil jako „soupeřícími konci se táhly příkrmy,“ což jednak ukazuje, že na stole bylo položeno mnoho různých pokrmů, a jednak sloveso „táhnout“ připomíná zněním vojenské tažení, což přesně

⁵³ WINSTON, Greg C. *Militarism and The Dead – in a new and complex sensation*. In: JOYCE, James. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. Eds. Robert SCHOLLES and A. Walton LITZ. New York: Penguin Books, 1996. s. 122. „Why does a tale of hospitality and a holiday dinner party contain so much language of soldiery and the battlefield?“ – vlastní překlad.

⁵⁴ WINSTON. *Militarism and The Dead – in a new and complex sensation*. s. 122. „the intensifying culture of militarism at work in Irish and European life during the first decades of the twentieth century.“ – vlastní překlad.

odpovídá původnímu úmyslu. Kateřina Hilská frázi formulovala jako „mezi soupeřícími stranami byly v řadách vyrovnané přílohy“, což zase připomíná seřazené vojsko na bitevním poli.

Další vojenský motiv, který se objevil během večere, odkazuje na dekantéry, které stály jako „sentries“, čili stráže.

originál	as sentries to a fruit-stand (196)
1933	jako stráže hlídající stojan s ovocem (266)
1959	jako stráž stojanu s ovocem (173)
1988	ovocnou mísu uprostřed střežily (270)
2012	stály jako na stráži u stojánku na ovoce (181)

Toto přirovnání ke strážím zachovali všichni překladatelé bez problémů. Zajímavé je, že tři z nich ponechali výraz v podobě substantiva a pouze v překladu Aloyse Skoumala došlo k transpozici slovního druhu z podstatného jména na sloveso. V každém případě to plní svoji funkci a v mysli čtenáře to vytváří obraz „vojáka na stráži“. Tím pádem lze všechny překlady považovat za zdařilé.

Z překladatelského hlediska je zajímavá následující fráze, která personifikuje „pudding“. Slovní spojení „lay in waiting“ naznačuje, že pokrm čeká někde v záloze, aby mohl ve správný čas zaútočit na nepřítele.⁵⁵

originál	a pudding in a huge yellow dish lay in waiting (196)
1933	Na desce zavřeného piana ležel na veliké, žluté míse puding a čekal (266)
1959	Na zavřeném klavíru čekal ve veliké žluté míse puding (173)
1988	V mohutné žluté míse na zavřeném klavíru na ně číhal pudink (270)
2012	Na zavřeném pianinu očekávala jedlíky ohromná žlutá mísa s moučnickem (181)

V tomto bodě už většina překladatelů od metafory bojiště upustila. Jediný Aloys Skoumal použil výraz „číhá“, který právě naznačuje, že pokrm někde čeká, aby mohl přepadnout nepřítele ze zálohy. Tento překlad se významem blíží originálu nejvíce, a proto ho lze považovat za nejlepší.

⁵⁵ WINSTON. Militarism and The Dead – in a new and complex sensation. s. 122.

Poslední vojenský motiv, který bychom chtěli v této kapitole analyzovat, se týká lahví umístěných na svátečním stole. Konkrétně toho, jak vypadají a jak jsou rozmístěny.

originál	behind it were three squads of bottles of stout and ale and minerals, drawn up according to the colours of their uniforms (197)
1933	za ním byly tři skupiny lahví ležáku a lehkého piva a minerálních vod sestavené podle barev jejich zevnějšku (266)
1959	za ním stály tři čtyři lahve s ležákem, světlým pivem a minerálkou, rozestavené podle barev svých uniforem (173)
1988	za ním se podle svých stejnokrojů šikovaly tři řady ležáků a světlého piva a minerálek (270)
2012	za ní čihaly tři čtyři lahve tmavého i světlého piva a minerálky, seřazené podle barev uniformy (181)

Josef Hruša v tomto příkladu větu trochu nivelizoval a metaforu odkazující na bojiště vůbec nezahrnul. Tím se ztrácí specifický rys pasáže a čtenář je o nej ochuzen. Zbylí tři překladatelé na druhou stranu metaforu zachovali a všechny jejich překlady lze považovat za zdařilé. Zajímavé je, že Aloys Skoumal a Kateřina Hilská dojem bojiště oproti originálu umocnili ještě víc, a to pomocí sloves „šikovat“ a „čihat“. Důvodem může být to, že se jim nepodařilo metaforu bojiště vložit do pasáže, ve které se nacházela v originálu. Tímto ztrátu kompenzovali na jiném místě, což je tradiční překladatelský postup.

4.2.1.5 Frazémy

Frazémy jsou ustálená slovní spojení, která mají celistvý význam. Znamená to, že význam frazému nelze zpravidla odvodit z významů jednotlivých slov. Mají rovněž typicky metaforické nebo metonymické rysy.⁵⁶ Kdyby se frazémy překládaly slovo od slova, ztratil by se jejich význam. Proto se při jejich překladu nejčastěji používá adaptační metoda, kdy se vybere frazém, který existuje v cílovém prostředí. Někdy jsou si podobné, jindy musí překladatel najít slovní spojení, které je zcela jiné, ale významem přibližně odpovídá. Z textu byly vybrány následující frazémy, které by mohly být z hlediska překladu zajímavé.

originál	Here I am as right as the mail , Aunt Kate! (177)
1933	Zde jsem, této Katuše, přesný jako pošta! (238)
1959	Tady jsem, přesně jako na komando , teto Katy! (155)
1988	Už jsem tady jako na koni , teto Kate! (248)
2012	Tady jsem, teto Kate, dochvilný jako pošta! (162)

⁵⁶ „Frazém“. Czech tongue [online]. © 2021. Dostupné z: <https://czechtongue.cz/frazem/>

Tímto přirovnáním je myšleno, že dorazil rychle a včas.⁵⁷ Při překladu byly uplatněny dvě různé metody. Josef Hruša a Kateřina Hilská se rozhodli pro překlad sémantickým kalkem. Vtip je však v tom, že v Irsku byla tehdy pošta velmi dochvilná a spolehlivá.⁵⁸ Zachováním výchozího frazému se čtenář může dozvědět něco zajímavého o výchozí kultuře, avšak zde hrozí, že to nepochopí. Obzvláště z pohledu dnešní doby, kdy pošta nejspíš není tak rychlá, jako v tedy v Irsku. Zdeněk Urbánek a Aloys Skoumal naopak zvolili metodu adaptace a použili přirovnání, které se používá v českém prostředí a nese stejný význam. Ačkoliv předchozí překlady nejsou chybné, tyto hodnotíme jako adekvátnější.

Dále bychom se chtěli zaměřit na frazém „I have a crow to pluck with you,“ což je irská verze britského idiomu „have a bone to pick with somebody“⁵⁹. Značí to, že si někdo chce s někým promluvit ohledně něčeho, co druhý provedl.⁶⁰ Tato věta zní v kontextu i trochu ironicky.

originál	I have a crow to pluck with you. (187)
1933	S vámi si musím promluvit! (253)
1959	Mám vám proč vyčinit. (165)
1988	O něčem si s vámi musím promluvit. (260)
2012	Máme spolu nějaké nevyřízené účty. (172)

V českém prostředí neexistuje přesný ekvivalent tohoto frazému, a proto se překladatelé snaží přeložit primárně smysl této věty. První tři překladatelé zachytili význam idiomu nejpřesněji. Kateřina Hilská zvolila výraz „mít s někým nevyřízený účet“, což v přeneseném smyslu znamená, že někdo má s někým „neurovaný spor“⁶¹. Tento frazém však situaci úplně neodpovídá a způsobuje tím menší posun. Je zde snaha najít český idiom, který by tomu anglickému odpovídal, ale není to zcela přesný ekvivalent. Na druhou stranu je v tom zahrnut jistý ironický tón, který je obsažen v irském idiomu. Josef Hruša ironie docílil například pomocí vykřičníku na konci věty a Zdeněk Urbánek zase pomocí slova „vyčinit“. V překladu Aloyse Skoumala nejde ironie moc cítit a věta zní spíše neutrálně. Z tohoto hlediska považujeme

⁵⁷ „Right as the mail“. Urban Dictionary [online]. Urban Dictionary © 1999-2021. Dostupné z: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=right%20as%20the%20mail>

⁵⁸ JOYCE, James. *Dubliňané*. Přeložil Kateřina HILSKÁ. Praha: Odeon, 2012. Knihovna klasiků (Odeon). s. 219.

⁵⁹ „Have a bone to pick with sb“. ENGLISH FORWARD [online]. Dostupné z: <https://www.englishforums.com/English/HaveABoneToPickWithSb/cnnbz/post.htm>

⁶⁰ „Have a bone to pick with sb“. Cambridge Dictionary. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/have-a-bone-to-pick-with-sb>

⁶¹ SSJČ, účet, [cit. 2021-7-28] Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=%C3%BA%C4%8Det&sti=EMPTY&where=hesla&hstr=no>

Urbánkuv překlad za nejzdařilejší. Jednak je zde dobře vysvětlen význam idiomu a jednak volba lexika naznačuje, že nesouhlasí s tím, co Gabriel napsal ve svém článku do novin.

Z hlediska překladu je zajímavý idiom „to take a pick itself,“ který pochází z irské angličtiny a znamená „vzít si něco málo,“ v tomto případě konkrétně jídlo.⁶²

originál	To take a pick itself , said Mary Jane, after all your dancing. (195)
1933	„ Jen si zobnout ,“ dodala Mary Jana, „po tom všem tancování.“ (264)
1959	„ Jen nějakou maličkost ,“ pravila Marie Jana, „po všem tom tancování.“ (172)
1988	Vytancovala ses, a ted' si něco slupneš . (268)
2012	„ Něco byste si zobla ,“ přidala se Mary Jane, „po tom tancování.“ (179)

Většina překladatelů zde vhodně volí výrazy, které naznačují „vzít si trošku“ – jen nějakou maličkost, zobnout si. V těchto případech byl zachován význam, a překlady tak lze považovat za zdařilé. U Aloyse Skoumala zde došlo k drobnému posunu užitím slovesa „slupnout“. Tento výraz znamená, že se něco snědlo s chutí a rychle, spíše, než se toho bylo trošku.⁶³

Dále se zaměříme na analýzu frazému „to live on the fat of the land,“ který znamená užívat si toho nejlepšího, aniž by pro to musel člověk těžce pracovat.⁶⁴

originál	live on the fat of the land (200)
1933	dobře se tam pomít na škodu kraje (272)
1959	pansky si žít (177)
1988	týt z darů země (274)
2012	dávat si do nosu (185)

Josef Hruša se tento idiom pokouší přeložit doslovně, což je chyba, ale čtenář by měl být schopný si odvodit smysl daného výrazu. Obdobně postupoval i Aloys Skoumal, který zde užil knižní a dnes již poněkud zastaralé sloveso „týti“ což může znamenat „získávat osobní prospěch“ nebo „dobře tělesně prospívat“.⁶⁵ Zdeněk Urbánek zde použil vhodný výraz „pansky si žít“, což znamená „žít blahobytně, znamenitě.“⁶⁶ Kateřina Hilská zvolila frazém znamenající

⁶² World Wide Dubliners by James Joyce. Wallace Gray's Notes for James Joyce's "The Dead" [online]. Dostupné z: <http://www.mendele.com/WWD/WWDdead.notes.html>

⁶³ SSJČ, slupnout, cit. [2021-07-29]. Dostupné z:

⁶⁴ <https://www.merriam-webster.com/dictionary/live%20off%2Fon%20the%20fat%20of%20the%20land>

⁶⁵ SSJČ, týti, cit. [2021-07-29]. Dostupné z:

<https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=f%C3%BDti&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

⁶⁶ SSJČ, pansky, cit. [2021-07-29]. Dostupné z:

<https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=pansky&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

„dopřávat si.“⁶⁷ Je to slovní spojení, které je idiomatické a zároveň hovorové, díky čemuž dobře vystihuje charakteristický způsob mluvy pana Browna a mimo jiné i zachovává funkci daného výrazu. Jak Urbánkův, tak Hilské překlad lze považovat za zdařilý.

Na závěr zhodnotíme výraz „hoarse as a crow“. Tento idiom se používá, když chceme o člověku říct, že chraptí.⁶⁸

originál	Can't you see that I'm as hoarse as a crow ? (211)
1933	Což neslyšíte, že chraptím? Kokrhám jako kohout . (286)
1959	Neslyšíte snad, že chraptím jako havran? (186)
1988	Copak neslyšíte, že krákorám jak vrána? (286)
2012	Copak neslyšíte, jak krákorám? (195)

Josef Hruša v překladu přímo uvádí, že člověk chraptí, a tuto informaci doplňuje o přirovnání. Zvolil výraz obsahující slovo „kokrhat“, což zachovává zvířecí prvek a dobře přibližuje smysl originálu, jelikož „kokrhat“ v přeneseném hanlivém významu označuje někoho, kdo zpívá „nemelodickým hlasem“⁶⁹ Zdeněk Urbánek tento idiom překládá doslovně, což není nejlepší řešení. V českém jazyce se přirovnání „chraptím jako havran“ nepoužívá, i když čtenář pochopí, co se tím myslí. Aloys Skoumal a Kateřina Hilská dobře zvolili slovo „krákorat“, které se v češtině běžně používá k označení někoho, kdo zpívá ošklivě.⁷⁰ Čtenář si tak spojí zvuk, který vydává vrána s nachlazeným Barellem D'Arcym a umožní mu to si živě představit, jak asi musel znít. To samé platí pro Hrušův překlad, ve kterém uvádí místo krákorání kokrhání. Tyto tři překlady lze považovat za zdařilé, jelikož zachovávají význam výchozího sdělení a jejich formulace se používají běžně v češtině.

4.2.1.6 *Slovní hříčka*

V anglickém vydání se v textu vyskytla zajímavá slovní hříčka, která spočívá v hnědé barvě pudingu a její podobnosti s anglickým jménem „Browne“, což je v překladu hnědý. Tento vtíp lze však jen stěží zachovat, jelikož čeština k tomu nemá potřebné jazykové prostředky. Překladatel by musel buď domestikovat příjmení pana Browna a udělat z něj pana Hnědého,

⁶⁷ SSSJČ, nos, cit. [2021-07-29]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?heslo=nos&hsubstr=no>

⁶⁸ “Hoarse as a crow”. The Free Dictionary by Farlex [online]. © 2003-2021 Farlex, Inc. Dostupné z: <https://idioms.thefreedictionary.com/hoarse+as+a+crow>

⁶⁹ SSSJČ, kokrhati, [2021-07-27]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=kokrhati&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

⁷⁰ SSSJČ, krákorati, [2021-07-27]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=kr%C3%A1korati&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

což není ideální volba, jelikož se toto příjmení v česky mluvících zemích nevyskytuje, nebo změnit dezert na takový, který by odpovídal zase jeho příjmení. Překladaelé se při řešení tohoto lingvistického problému rozcházejí a každý volí jinou metodu, jak lze vidět v následujících excerptech.

originál	The pudding was of Aunt Julia's making and she received praises for it from all quarters. She herself said that it was not brown enough . „Well, I hope, Miss Morkan,“ said Mr Browne, „that I'm brown enough for you, because, you know, I'm all brown.“ (200)
1933	Puding dělala teta Julie a klidila za něj odevšad pochvalu. Sama se však omlouvala, že prý není dost hnědý . „Nu, slečno Morkanová,“ pravil pan Browne, „doufám, že já jsem vám dost hnědý, protože, jak víte, já jsem všecek hnědý.“* (pozn. pod čarou: Hříčka Browne: brown, hnědý.) (271)
1959	Puding byl dílem tety Julie a ze všech stran se na ni hrnula chvála. Sama o něm řekla, že není dost sytý . „Doufám, slečno Morkanová,“ řekl pan Browne, „že o mně tohle neřeknete, protože já už jsem úplně sytý.“ (176)
1988	Puding vyrobila teta Julie a všichni ji za něj zahrnuli chválou. Ji samé se nezdál dost braunový . – Doufám, slečno Morkanová, řekl pan Browne, že já jsem pro vás braunový dost. (274)
2012	Dort zhotovila vlastnoručně teta Julie a dostalo se jí za něj chvály ze všech stran, byť namítala, že není dost propečený . „Nevadí, slečno Morkanová,“ pronesl významně pan Browne, „hlavně že nás někdo nevypeče, víte.“ (184)

Josef Hruša dle všeho považoval výraz za nepřeložitelný a proto se rozhodl pro doslovný překlad a smysl této pasáže vysvětlil v poznámce pod čarou. Tím je ale český čtenář o tento vtip ochuzen a ztrácí se zde estetická funkce.

Zdeněk Urbánek se zde snažil vtip zachovat. Tuto pasáž hodně přizpůsobil, a změnil přitom původní slovní hříčku, která se tímto ztratila. Nový vtip se tak od původního poměrně dost vzdaluje, ale na druhou stranu se mu podařilo zachovat estetickou funkci této pasáže.

Aloys Skoumal se svým překladem nejvíce blíží originálu. Snažil se zachovat slovní hříčku založenou na podobnosti jména a barvy pudinku, který označuje za „málo braunový“ což v nářečí znamená právě hnědý.⁷¹ Tímto však v překladu vznikl jiný problém a to ten, že pan Browne, kromě tohoto výrazu, žádná další nářeční slova nepoužívá. Nehledě je tento překlad nejvěrnější co se týče slovní hříčky, a proto ho považujeme za nejzdařilejší.

Kateřina Hilská se snaží slovní hříčku rovněž zachovat a využívá k tomu prostředků, které jsou v českém jazyce dostupné. Hilská zde zvolila výraz „propečený“, což v tomto kontextu může

⁷¹ „Braunový“. Slovník nářečí českého jazyka [online]. Ústav pro jazyk český AV ČR, © 2016-. Dostupné z: <https://sncj.ujc.cas.cz/entry/1944>

odpovídat slovu „brown“ ve smyslu, že je například udělaný správně dozlatova. Tomuto překladatelskému řešení však musela přizpůsobit i typ dezertu a provedla zde substituci, kdy zaměnila pudink za moučník. Vtip je zde kreativně zachován a ale ztrácí se přitom slovní hříčka založená na podobnosti barvy a jména Browne.

4.3 Syntaktická a stylistická rovina

Tato kapitola se bude nejprve věnovat větné stavbě textu. Pro tuto část byl excerptován úryvek z konce povídky, který je syntakticky a stylisticky zajímavý. Poté se zaměříme na promluvu postav a vypravěče. Jejich styl mluvy je pro text důležitý a neměl by chybět ani v překladu. Nejpatrnější je rozdíl v promluvě Lily a Gabriela Conroye, který mimo jiné odráží i rozdíl ve společenských třídách, ke kterým oba patří. Jako další se zaměříme na styl promluvy vypravěče, který je zajímavý tím, že se v průběhu povídky mění. Kapitulu zakončíme analýzou pohledu vypravěče, který se v určitých pasážích střídá. V jednu chvíli je na text nahlíženo z pohledu vypravěče a vzápětí z pohledu hlavní postavy.

4.3.1 Syntaktická analýza

Syntaktickou analýzu provedeme na lyrické pasáži z konce povídky a poté porovnáme jednotlivé překlady. Větná stavba výchozího textu povídky se zdá být vcelku jednoduchá. Dílo je vyprávěno v minulém čase, ale místy se tam objevuje kondicionál nebo budoucí čas, který je spolu s jednoduchými větami použitý pro vnitřní monolog Gabriela. Často se zde vyskytuje opakování a převrácený slovosled. Důležitým prvkem je také aliterace, která se nápadně vyskytuje ve větě „His soul swooned slowly as he heard the snow falling faintly through the universe and faintly falling“.

originál	A few light taps upon the pane made him turn to the window. It had begun to snow again. He watched sleepily the flakes, silver and dark, falling obliquely against the lamplight. The time had come for him to set out on his journey westward. Yes, the newspapers were right: snow was general all over Ireland. It was falling on every part of the dark central plain, on the treeless hills, falling softly upon the Bog of Allen and, farther westward, softly falling into the dark mutinous Shannon waves. It was falling, too, upon every part of the lonely churchyard on the hill where Michael Furey lay buried. It lay thickly drifted on the crooked crosses and headstones, on the spears of the little gate, on the barren thorns. His soul swooned slowly as he heard the snow falling faintly through the universe and faintly falling, like the descent of their last end, upon all the living and the dead. (223-224)
----------	---

1933	Několik lehoučkových zaťukání na okenní tabulku jej přimělo, aby se ohlédl na okno. Začalo opět sněžit. Ospale pozoroval sněhové vločky, stříbrné a tmavé, jak dopadají šikmo na paprsky světla svítilny. Přišel čas, aby se vydal na další cestu na západ. Ano, noviny měly pravdu: sněžilo všude po celém Irsku. Sníh padal všude na všech místech tmavé střeozemské roviny, na holé pahorky, jemně padal na Bog of Allen* a dále na západ, jemně padal do temných bouřlivých vln Shannonu.* Padal také po celém osamělém hřbitově na pahorku, kde pohřben ležel Michal Furey. Ležel hustě nasypáný na křivých křížích a náhrobních kamenech, na prutech malých železných vrátek, na holém trní. Jeho duše ponenáhlu usínala a při tom ještě slyšela, jak sníh tiše padá vesmírem a tiše padá na všechny živé i mrtvé jako pokračování jejich posledního konce, na živé i na mrtvé. (303-304)
1959	Několik lehkých ťuknutí na okenní sklo jej přimělo obrátit se k oknu. Opět začalo sněžit. Ospale pozoroval stříbrné a tmavé vločky padající šikmo proti světlu lampy. Přišel i jeho čas vydat se na dalekou cestu. Ano, noviny mají pravdu: sníh pokrýl celé Irsko. Padá na všechny končiny temné centrální planiny, na pahorky bez stromů, tiše padá na Allenský močál a dále na západ, tiše padá do temných vzpurných vln Shannonu. Padá také na všechny kouty osamělého hřbitova na návrší, kde leží pohřben Michael Furey. Leží v hustých závějích na zkrivených křížích a náhrobních kamenech, na mřížoví branky, na holém trní. Jeho duše zvolna umdlávala, jak slyšel sníh zlehka padající vesmírem a zlehka padající jako příchod jejich posledního konce, na všechny živé i mrtvé. (197)
1988	Párkrát něco lehce zaťukalo na okenní tabulku, a tak se ohlédl. Už zase sněžilo. Ospale pozoroval, jak stříbrné i tmavé vločky šikmo protínají světlo pouliční lampy. Je načase, aby se vydal na západ. Ano, noviny mají pravdu: po celém Irsku sněží. Sníh padá všude na tmavou střední planinu, na nezalesněné kopce, hebce padá na Allenský močál a ještě dál na západ, hebce padá na tmavé vzpurné vlny Shannonu. Padá také na celičkový opuštěný hřbitov na kopci, kde je pochován Michael Furey. Hustě navátý leží na nahnutých křížích a náhrobních, na příčkách branky, na uschlém trní. Duše mu umdlávala nad tím, jak sníh lehce padá po celém světě a jak s blížícím se zánikem lehce padá na všechny živé i mrtvé. (299)
2012	Sem tam cosi ťuklo na sklo okna, a tak k němu vzhlédl a zjistil, že zase sněží. Ospale pozoroval vločky, chvíli stříbrné, chvíli tmavé, jak šikmo protínají světlo lampy. Nastal čas, aby se vydal na západ. Ano, v novinách nelhali – sněží po celém Irsku. Sníh padá do všech koutů temné planiny ve středu ostrova, na holé kopce, dopadá měkce na allenská blata a měkce padá i dál na západ do tmavých vzednutých vod Shannonu. Padá také na celý osiřelý hřbitov na kopci, kde v hrobě odpočívá Michael Furey. Zavál pokřivené kříže i náhrobní kameny, leží na bodcích železné branky, na holých trnitých keřích. Gabrielova duše pozvolna umdlávala, zatímco poslouchal, jak se všehomírem tiše snáší sníh, a jako když přichází soudný den, tiše se snáší na živé i mrtvé. (206)

Josef Hruša se vcelku drží syntaktické struktury výchozího textu. Dodržuje opakování slov jako „sněžit“ a „padat“. V poslední větě je kladen důraz na „živé i mrtvé“, čehož je opět docíleno repeticí. I přestože se tímto trochu odklonil od originálu, docílil toho, že tato pasáž upoutala čtenářovu pozornost. Na druhou stranu neobsahuje zrcadlové převrácení slovosledu jako v originále „faintly falling and falling faintly“, ani neobsahuje aliteraci a není zachován rytmus

originálu. Střídání úhlů pohledu vypravěče a postavy zde také není naznačeno. Dochází tak ke stírání specifického autorského stylu a čtenář je zčásti ochuzen. Mimo jiné se zde vyskytují i nepřesnosti, například ve větě „His soul swooned slowly as he heard the snow falling“, kterou překládá jako „Jeho duše ponenáhlu usínala a při tom ještě slyšela, jak sníh tiše padá“. Došlo zde k menšímu posunu. Jeho duše usínala, zatímco Gabriel poslouchal padat sníh, ne jeho duše. Hruša zde rovněž domestikoval jméno Michaela Fureyho na Michal, čímž došlo ke ztrátě odkazu k archandělovi Michaelovi, kterého on symbolicky představuje.⁷²

Překlad Zdeňka Urbánka, podobně jako ten Hrušovo, obsahuje repetice, díky čemuž je tento prvek autorova stylu zachován. Avšak ani zde nebyl dodržen převrácený slovosled. Na druhou stranu zde překladatel zachytil lépe rytmus originálu a vnitřní monolog Gabriela Conroye, na což je upozorněno změnou času z minulého na přítomný. Tento úsek připomíná proud myšlenek, což by i odůvodňovalo neustálé opakování stejného slova „padat“.

Skoumal v této pasáži zachoval několik základních složek výchozího textu – je na příklad zaznamenána repetice slov a přechod z úhlu pohledu vypravěče na úhel pohledu Gabriela. Avšak ani v tomto případě není zachována aliterace a rytmus originálu.

Překlad Kateřiny Hilské hodnotíme jako nejlepší. Stejně jako některé předchozí obsahuje vnitřní monolog a repetice slov, ale je zde lépe zachycen rytmus pasáže a především obsahuje zvukomalbu v části „všehomírem se tiše snáší sníh“, čímž se nejvíc blíží aliteraci výchozího textu.

4.3.2 Styl a jazyk postav

Tato podkapitola se zaměří na způsob řeči Lily a Gabriela, který se u obou postav velice liší, což lze pozorovat hned od začátku. Následující věta ukazuje promluvu Lily. Její způsob vyjadřování je velice specifický, jelikož v něm neuplatňuje shodu podmětu s přísudkem, což není gramaticky správné. Poukazuje to na její mezery ve vzdělání. Lily navíc mluví nářečím, což je jeden z hlavních problémů při překladu do češtiny. V textu je na to upozorněno například ve způsobu, jakým vyslovuje Gabrielovo příjmení „using three syllables“⁷³. Na překladech se to však nijak viditelně neprojevílo.

⁷² LYTLE, Andrew. A Reading of Joyce's 'The Dead'. *The Sewanee Review*, vol. 77, no. 2, 1969, pp. 193–216. JSTOR. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/27541713> [cit. 2021-08-10]. s. 193.

⁷³ JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 177.

originál	The men that is now is only all palaver and what they can get out of you. (178)
1933	Nynější muži jsou jen samí mluvkové, a vy nejste lepší. (239)
1959	Dnes muži umějí jen mazat med kolem úst a koukat, aby si sami co nejlíp užili. (156)
1988	Dnešní mužští toho moc namluví, děvče hledí jen ošidit. (249)
2012	Dnešní chlapi jsou jen samý řečičky. Jde jim o to, co z toho budou mít. (163)

Josef Hruša je v přímé řeči Lily spisovný a hovorový jazyk, kterým postava mluví se do překladu nijak nepromítl. Také se zde objevuje významový posun ve druhé větě „and what they can get out of you“, který Hruša přeložil jako „a vy nejste lepší.“

Zdeněk Urbánek byl ve svém překladu věrnější. Zajímavé je jeho užití idiomu jako překlad výrazu „palaver“, který znamená plané nebo klamně řeči.⁷⁴ Jeho překlad je taktéž spisovný a charakteristická mluva Lily se ani do něj moc nepromítá. To samé je i v případě Skoumalova překladu.

Za nejzdařilejší považujeme překlad Kateřiny Hilské, protože se do něj promítají hovorové prvky. Týká se to především lexika, například výrazů „chlapi“ a „samý“ namísto gramaticky správného „samé“. Díky tomu se jazyk postavy ozvláštňuje a liší se od spisovné mluvy Gabriela nebo vypravěče.

Mluva Lily kontrastuje s mluvou Gabriela, který se naopak většinou vyjadřuje spisovně a místy až vznešeně. Je to nejpatrnější při jeho proslovu, ze kterého jsme také vy excerpovali následující úryvek, ve kterém jsou komplexní souvětí a vzletná slova. Ovšem není tomu tak vždy a v některých místech se hovorovost promítá i do Gabrielovo způsobu řeči. Jako příklad lze uvést větu „Well, you know, every year I go for a cycling tour with some fellows and so–“⁷⁵

⁷⁴ „Palaver“. Merriam-Webster: since 1828 [online]. Merriam-Webster, Inc. © 2021. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/palaver>.

⁷⁵ JOYCE. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. s. 189.

originál	Ladies and Gentlemen. A new generation is growing up in our midst, a generation actuated by new ideas and new principles. It is serious and enthusiastic for these new ideas and its enthusiasm, even when it is misdirected, is, I believe, in the main sincere. But we are living in a sceptical and, if I may use the phrase, a thought-tormented age (203)
1933	Dámy a pánové, mezi námi dorůstá nové pokolení, pokolení poháněné novými myšlenkami a novými zásadami. Je vážné a nadšené, neboť věřím, že tyto nové myšlenky a toto nadšení, třeba někdy bývá řízeno k nepravému cíli, je v podstatě upřímné a poctivé. Žijeme však v době pochybovačné, a smím-li tak říci, ve věku tyranství rozumového (275)
1959	Dámy a pánové, dorůstá mezi námi nové pokolení, podněcované novými zásadami. Je vážné i plně nadšené pro tyto nové myšlenky a věřím, že toto nadšení, i když je ho někdy využito nesprávně, je většinou upřímné. Ale žijeme ve skeptické době, a smím-li tak říci, v době zmučené myšlenkami (179)
1988	Dámy a pánové. Vyrůstá u nás nová generace, která se řídí novými myšlenkami a novými zásadami. Bere tyto myšlenky vážně a nadšeně, a její nadšení, třeba někdy podle mě scestné, je v jádře upřímné. Žijeme však ve věku skeptickém a – smím-li říci – upřemýšleném (277)
2012	Dámy a pánové. Mezi námi nyní vyrůstá nová generace, generace poháněná novými myšlenkami a zásadami. Tyto nové myšlenky činí toto mládí vážné a nadšené, a toto nadšení, byť se čas od času nenapíná správným směrem, je podle mého mínění v zásadě upřímné. Žijeme však ve skeptické – a pokud mi dovolíte ten obrat – myšlenkami trýzněné době (187)

Gabriel je velice vzdělaný, což se promítá i do jeho mluvy. Používá i nová neobvyklá spojení slov a komplexní věty bez gramatických chyb, narozdíl od Lily. Všichni překladatelé se to snažili zachovat, a všechna řešení lze považovat za adekvátní. Pokud se krátce zaměříme na lexikum, na tomto úryvku je zajímavý výraz „thought-tormented age“. Je to prvek Gabrielovy mluvy, který ho jistým způsobem charakterizuje, a který by měli překladatelé zachovat.

Josef Hruša zvolil překlad, který z hlediska češtiny působí poněkud nepřírodně, a to jak z hlediska formulace, tak z hlediska slovosledu. Je možné, že to byl záměr, který by poukázal na neobvyklost výrazu, který používá Gabriel. Nicméně v této podobě to zní až příliš zvláště. Zdeněk Urbánek a Kateřina Hilská zvolili podobné výrazy, které jsou vůči originálu velmi věrné. Tito dva překladatelé přeložili „thought-tormented“ velice zajímavým způsobem. Jejich překlady totiž obsahují spojení slov, která by člověk v běžném hovoru nepoužil a v připraveném projevu by se vyskytla pravděpodobně pouze u někoho velice vzdělaného. Aloys Skoumal naproti tomu použil volnější výraz, ale zároveň takový, který dokonale zachycuje podstatu výchozího sdělení. Jeho překlad považujeme za nejzdařilejší, protože Skoumal použil neobvyklý výraz, který v českém jazyce na rozdíl od ostatních překladů nepůsobí až příliš expresivně.

4.3.3 Styl a jazyk vypravěče

Promluva vypravěče je v povídce je hodně bohatá. Od ironických a satirických parafrází myšlenek postav⁷⁶, přes barvitý popis nachystaného jídla na sváteční večeři, až po nádhernou lyrickou pasáž na konci povídky. Zajímavé je, že když vypravěč parafrázuje myšlenky ostatních postav, napodobuje jejich styl vyjadřování, což lze vidět například na následujícím úryvku, ve kterém imituje mluvu Kate a Julie Morkanových. Jako příklad lze uvést hovorové výrazy jako „turn up screwed“ nebo „under the influence“.

originál	Besides they were dreadfully afraid that Freddy Malins might turn up screwed. They would not wish for worlds that any of Mary Jane's pupils should see him under the influence; and when he was like that it was sometimes very hard to manage him. (176)
1933	Kromě toho se hrozně bály, že sem Freddy Malins možná zapadne podnapilý. Za nic na světě by si nebyly přály, aby ho některý z žáků Mary Jany viděl v tomto stavu; a když byl takový, bývalo s ním leckdy velmi těžké pořízení. (237)
1959	Ostatně se také strašně bály, že by se tu Freddy Malins mohl objevit s opičkou. Za nic na světě by nechtěly, aby ho žáčky Marie Jany spatřily podnapilého; a byl-li v tomto stavu, bývalo občas velmi obtížné zvládnout ho. (155)
1988	Kromě toho mají hrozný strach, aby nepřišel Freddy Malins opilý. Ani za nic ho nesmějí žákyně Mary Jane uvidět opilého; když má v hlavě, je s ním těžké vyjít. (248)
2012	Nadto se strašně bály, že Freddy Malins by se mohl dostavit opilý. Za nic na světě by si nepřály, aby ho někteří z žáků Mary Jane viděly pod parou. Když se napil, bývalo ho občas těžké krotit. (163)

Všichni překladatelé hovorové prvky textu zachovávají. Ne vždy se ale objevují na stejném místě, jako ve výchozím textu. Avšak důležité není kopírovat přesně výchozí text do cílového jazyka, ale snažit se, aby příjemci překladu zněl po jazykové stránce přirozeně, a aby byly zároveň zachovány charakteristické prvky výchozího textu.

Josef Hruša například uvádí výrazy „zapadnout sem podnapilý“ nebo „těžké pořízení“. Zdeněk Urbánek zase použil expresivní slovo „opička“. Aloys Skoumal zvolil výraz „mít v hlavě“. Kateřina Hilská se zase rozhodla pro „být pod parou“ a „těžké krotit“. Tyto hovorové výrazy neodpovídají vždy výrazům v originálním textu, ale použili metodu kompenzace, a potřebný rysy textu přesunuli jiné místo. Důležité je, aby nedošlo k jejich ztrátám, což se v žádném překladu nestalo a proto je možné všechny považovat za adekvátní.

⁷⁶ AVERY, Bruce. Distant Music: Sound and the Dialogics of Satire in 'The Dead'. s. 413.

4.3.4 Úhel pohledu vypravěče a vnitřní monolog

Příběh je primárně vyprávěn z pohledu třetí osoby, ale v povídce se hlas vypravěče ještě střídá s vnitřním hlasem Gabriela, díky kterému se dozvídáme o jeho pocitech. Tento přechod mezi pásmem postavy a vypravěče je velmi nenápadný a v textu na něj není upozorněno. Překladatel si proto musí dávat pozor a všimnout si lexikálních a syntaktických rozdílů, které s touto změnou souvisí. Vnitřní monolog Gabriela se liší od samotného vyprávění a stylem odpovídá jeho mluvě, kterou může čtenář vidět v dialozích.

originál	Gabriel's warm trembling fingers tapped the cold pane of the window. How cool it must be outside! How pleasant it would be to walk out alone, first along by the river and then through the park! The snow would be lying on the branches of the trees and forming a bright cap on the top of the Wellington Monument. How much more pleasant it would be there than at the supper-table! (192)
1933	Když Gabriel spatřil Freddyho Malinse, že jde pokojem navštívit svou matku, uvolnil mu svou židli a sám ustoupil do okenního výklenku. Jak chladno je asi venku! Jak milé by bylo procházet se sám, nejprve podél řeky a potom parkem! Sníh ležel na větvích stromů a na hlavě Wellingtonova pomníku vytvořil bílou kápi. Oč příjemnější by to bylo tam venku než zde u večerní tabule! (259)
1959	Gabrielovy teplé chvějící se prsty klepaly na studenou okenní tabulku. Jak je jistě venku chladno! Jak příjemné by bylo vyjít sám, kráčet nejdříve podél řeky a pak parkem! Sníh tam leží na větvích stromů a utváří světlou čapku na vrcholu Wellingtonova památníku. O co příjemnější by to bylo tam než u stolu s večeří! (169)
1988	Horkými rozechvělými prsty zaťukal Gabriel na chladnou okenní tabulku. Venku je asi zima! Pěkné by bylo procházet se sám, nejdříve podél řeky a potom parkem! Sníh bude ležet na haluzích a nahoře na Wellingtonově pomníku utvoří třpytivou čepičku. Oč příjemněji je asi tam než u večeře! (264-265)
2012	Gabriel teplými, třesoucími se prsty poťukával na chladnou okenní tabulku. Venku musí být hrozná zima! Bylo by příjemné vyjít ven a kráčet o samotě nejdřív podél řeky a pak parkem! Sníh by ležel na větvích stromů a vrcholek Wellingtonova pomníku by se pyšnil bílou čepičkou. O kolik příjemnější by to bylo tam než u téhle večeře! (176)

Na změnu pohledu upozorňuje hned několik věcí. Ve větách již není zmínka o třetí osobě. Změnil se rovněž čas z minulého na přítomný. Je zde také velice nápadný kondicionál, který vyjadřuje přání Gabriela. Jedná se tedy o subjektivní prožitek, který je psaný zcela jiným stylem, než zpravidla neutrální vyprávění vypravěče, které je podobných emocí většinou oproštěno. Tento jev se opakuje i v několika dalších pasážích, a ke konci se tyto dva pohledy prolínají. Střídání pohledů vypravěče a postavy si všimli všichni překladatelé a každému se to podařilo adekvátně zachytit. Všechny tak považujeme za zdařilé.

5 ZÁVĚR

Tato práce měla za cíl zanalyzovat a porovnat čtyři české překlady Joyceovy povídky „The Dead“ ze sbírky *Dubliňané*. Zkoumala různé aspekty a jevy výchozího textu na rovině lexikální, syntaktické i stylistické. Dále jsme se soustředili na věrnost vůči originálu, zda mu překlad odpovídal nebo byl spíše volnější. Přitom jsme popisovali překladatelské postupy a metody, které lze při překladu určitých jevů uplatnit. Celkové výsledky analýzy shrneme u každého překladu zvlášť.

5.1 Překlad Josefa Hruši z roku 1933

Jedná se o úplně první český překlad Joyceových *Dubliňanů*, který je z dnešního pohledu již zastaralý. Je nutné ho hodnotit trochu s odstupem, jelikož v době jeho vzniku byla jiná překladatelská norma než dnes. Z lexikální analýzy je patrné, že překlad se snaží být věrný originálu, ale příliš se drží struktury anglického jazyka, což v češtině místy nezní moc přirozeně (např. mezi těmito dvěma soupeřícími konci běžely vedle sebe dvě řady menších mís). Při překladu reálií také často docházelo k významovým posunům, které byly pravděpodobně způsobeny nedostatečnou znalostí výchozí kultury. V dnešní době můžeme informace o kulturních reáliích najít díky internetu mnohem snáz než dříve, ale v době, kdy Hruša překládal, nemusely být potřebné informace vůbec k dohledání. V jiných případech k posunům docházelo také kvůli snaze o doslovný překlad (např. Monkstown – Mnichovice). V důsledku toho se občas ztratily specifické prvky výchozí kultury. V případě, že se překladatel rozhodl ponechat cizí výraz v originále, snažil se ho doplnit o dodatečné informace, nejčastěji v podobě poznámky pod čarou. Tento postup je dnes v uměleckém textu nežádoucí, ale tehdy to byla norma.

Co se týče syntaktické a stylistické stránky, překlad se i zde snaží do určité možné míry držet struktury originálu. Někdy je překlad však příliš doslovný, a kvůli tomu působí některé pasáže a výrazy v českém jazyce nepřirozeně. Na druhou stranu je zde zachováno střídání úhlů pohledu vypravěče a hlavní postavy. Hovorové prvky se v textu objevují jen výjimečně a v překladu je užít spíše spisovný jazyk.

5.2 Překlad Zdeňka Urbánka z roku 1959

Zdeněk Urbánek byl soudě podle překladu lépe obeznámen s kulturou a jazykem výchozího textu, než Josef Hruša. Ačkoliv občas došlo k mírnému posunu významu v důsledku neznalosti reálie, většinu z nich přeložil překladatel dobře. Uplatňoval při tom jak metodu transkripce

(např. Nuns' Island), tak metodu zdomácnění (např. West Briton – západní Brit). Podle potřeby využívá i jiné postupy, jako je například opis (např. Christy Minstrels – načerněné pouliční zpěváky). Urbánek se snaží správně zachovat spíše významovou složku výrazů a jeho překlady jsou proto místy volnější (např. journey westward – dalekou cestu). Neplatí to však všude a existují pasáže, které se drží spíše výchozí struktury a v českém jazyce nepůsobí zcela přirozeně (např. řekly, že je asi polomrtvá).

Z hlediska syntaktické a stylistické stránky byl překlad věrný originálu. Zdeněk Urbánek dobře naznačil střídání úhlů pohledu vypravěče a Gabriela. Co se týče mluvy postav, hovorovost se do překladu příliš nepromítá a jen místy je užit mírně expresivní výraz.

5.3 Překlad Aloyse Skoumala z roku 1988

Z historie víme, že se tento překladatel věnoval překládání děl Jamese Joyce celý svůj život, čemuž odpovídá i úroveň překladu povídky „The Dead“. Skoumalův překlad je jeden ze dvou nejnovějších a řadíme ho také mezi jedny z neadekvátnějších.

Překlad považujeme z lexikálního hlediska za velmi věrný. Při překladu cizích reálií je zde nejčastěji použita transkripce (např. Nuns' Island), ale také i domestikace (např. socha krále Vilíka). Snaží se v textu správně zachovat důležité charakteristické prvky, avšak občas to nezní přirozeně (např. „řekly, že je asi polomrtvá“). Co se týče metafor, ty se Skoumalovi podařilo přeložit velmi zdařile (např. podle svých stejnokrojů se šikovaly tři řady ležáků). Idiomy se překladateli podařilo převést většinou také adekvátně. Někdy při překladu frazémů vhodně použil metodu adaptace a snažil se najít český ekvivalent (např. here I am as right as the mail – už jsem tady jako na koni).

Se syntaktickou a stylistickou strukturou neměl Skoumal žádný problém. Podařilo se mu dobře zachytit střídání úhlů pohledu vypravěče a hlavní postavy, stejně jako ironický tón vypravěče při parafrázování postav z povídky. Je zde však menší míra hovorovosti než v textu originálu, ale v některých promluvách se i tyto prvky objevují.

5.4 Překlad Kateřiny Hilské z roku 2012

Tento překlad je nejnovější a je proto uzpůsobený současnému čtenáři. Celkový jazyk je jednodušší a dílo se čte snadno, ale v každém případě jsou zde zachovány hlavní složky originálu. Tento překlad je z hlediska reálií fakticky správný a nevyskytují se zde velké posuny, jako ve starších překladech. Je to pravděpodobně i díky možnosti vyhledávat informace na internetu, kde lze například neznámé kulturní reálie vcelku rychle dohledat. Je to výhoda, kterou

ostatní překladatelé neměli. Navíc v průběhu let, jak konstatuje i Dagmar Blümlová, „narůstala joyceovská literatura a nové výklady, komentáře a vysvětlivky, které napomáhaly k plnějšímu pochopení díla“.¹

Hilská při překladu lexika používala metodu jak transkripce, tak domestikace v závislosti na tom, zda byla reálie pro příběh důležitá z hlediska významu (např. *Arrayed for the Bridal* – *Nastrojená ke svatbě*). Mimo jiné její překlad obsahuje i poznámky na konci sbírky, což je pro novodobý překlad poměrně neobvyklé, ale čtenáře to při četbě nijak neruší. V některých místech překladatelka uplatnila metodu generalizace nebo opisu pro vysvětlení kulturní reálie, kterou by čtenář nemusel pochopit (např. *West Briton* – *nadržujete Britům*). Jindy například použila i vnitřní vysvětlivku (např. *slavné komiky, Christy Minstrels*). Překladatelka také dobře odhalila metafory a snažila se je zachovat. V místech, kde to nebylo možné, použila metodu kompenzace a metaforu vhodně umístila na jiné místo v textu. U většiny idiomů se také snaží o zachování jejich funkce a kde je to možné, snaží se překládat pomocí vhodného českého ekvivalentu.

Co se týče syntaktické a stylistické stránky díla, překladatelka dobře zachovala rozdíl mezi hovorovou a spisovnou mluvou jak u postav, tak u vypravěče. Střídání úhlu pohledu mezi vypravěčem a hlavní postavou bylo také zaznamenáno vždy a čtenář nebyl ani o tento charakteristický rys povídky ochuzen.

Překlad Kateřiny Hilské považujeme za nejadekvátnější, a to jak z hlediska zaměření na čtenáře, kterému jsou neznámé prvky přiblíženy, tak z hlediska věrnosti překladu a správnosti reálií. Důležitým faktorem je také to, že se překladatelce podařilo zachovat většinu charakteristických prvků, které povídku ozvláštňují.

¹ BLÜMLOVÁ, Dagmar. Anglistova lecke slavistiky jako inspirace a možnost perspektivy: (Aloys Skoumal a slovanské překlady Joyceova *Odyseea*). In: *Česká a slovenská slavistika na počátku 21. století: (stav - metodologie - mezinárodní souvislosti)*. Eds. Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka and Anna Zelenková. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, 2005. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/133387/BrnenskeTextykSlovakistice_008-2005-1_5.pdf?sequence=1 s. 32.

6 BIBLIOGRAFIE

Knižní zdroje

BLÜMLOVÁ, Dagmar. *Aloys Skoumal: ironik v české pasti*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s r.o., 2016. ISBN 978-80-7415-126-2.

ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

EAGLETON, Terry. *The English Novel: An Introduction*. Oxford: Blackwell Publishing, 2005. ISBN: 978-1405117074.

FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Brno: Host, 2009. Studium (Host). ISBN 978-80-7294-343-2.

HATIM, Basil. *Teaching and Researching Translation*. 2nd Edition. Routledge, 2012. ISBN: 9781408297636.

JACKSON, John Wyse a Bernard MCGINLEY, eds. *James Joyce's Dubliners: An Illustrated Edition With Annotations*. London: St. Martin's Press, 1993.

JOHNSEN, William. "Joyce's 'Dubliners' and the Futility of Modernism". In: *James Joyce and Modern Literature*. eds. W. J. MCCORMACK a Alistair STEAD. Boston: Routledge & Kegan Paul Books, 1982. ISBN 978-13-156-4386-1.

JOYCE, James. *Dubliňané*. Přeložil Kateřina HILSKÁ. Praha: Odeon, 2012. Knihovna klasiků (Odeon). ISBN 978-80-207-1439-8.

JOYCE, James. *Dubliňané*. Přeložil Zdeněk Urbánek. Praha: Československý spisovatel, 1959. Žatva (Československý spisovatel).

JOYCE, James. *Dubliňané*. Přeložil: Aloys Skoumal. Praha: Odeon, 1988. ISBN 01-007-88.

JOYCE, James. *Dubliňané*. Přeložil: Josef Hruša. Praha: nakladatelství Josef R. Vilímek, 1933.

JOYCE, James. *Dubliners: Text, Criticism, and Notes*. Eds. Robert SCHOLLES and A. Walton LITZ. New York: Penguin Books, 1996.

KUFNEROVÁ, Zlata. *Čtení o překládání*. Jinočany: H & H, 2009. ISBN 978-80-7319-088-0.

KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. Linguistica (H & H). ISBN 80-85787-14-8.

LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel, ed. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-x.

MÁNEK, Bohuslav. The Czech and Slovak Reception of James Joyce. In: *The Reception of James Joyce in Europe*. London: Thoemmes Continuum Press, 2004.

MÁNEK, Bohuslav. The Czech Reception of Irish Poetry and Prose, c. 1790-2013. In: *Ireland and the Czech Lands : contacts and comparisons in history and culture*, Frankfurt am Main: P. Lang, 2014. ISBN 978-3-0343-1701-6.

NORD, Christiane. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. trans. from the German by Christiane Nord and Penelope Sparrow. Amsterdam: Rodopi, 1991. *Amsterdamer Publikationen zur Sprache und Literatur*. ISBN 90-5183-311-3.

NORISS, Margot et al. *Dubliners: Authoritative Text, Contexts, Criticism*. New York: Norton, 2006. ISBN: 9780393978513

O'NEILL, Christine. Entitled to Translate. In *A New & Complex Sensation: Essays on Joyce's Dubliners*. Ed. Oona Frawley. Dublin: Lilliput Press, 2004.

POWER, Gerald a Ondřej PILNÝ, ed. *Ireland and the Czech lands: contacts and comparisons in history and culture*. Oxford: Peter Lang, [2014]. *Reimagining Ireland*. ISBN 978-3-0343-1701-6.

SEIDEL, Michael. *James Joyce: A Short Introduction*. 1st Edition. Wiley, 2008. ISBN: 978-0631227021.

VILIKOVSKÝ, Ján. *Překlad jako tvorba*. Praha: Ivo Železný, 2002. ISBN 80-237-3670-1.

ZEHNALOVÁ, Jitka. *Kvalita a hodnocení překladu: modely a aplikace*. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2015. *Olomouc modern language monographs*. ISBN 978-80-244-4792-6.

Internetové zdroje

ALFARO, Danilo. What is Custard? [online]. The Spruce Eats, Updated 03/28/20. Dostupné z: <https://www.thespruceeats.com/what-is-a-custard-995639>

Array'd for the Bridal. A Polacca from Bellini's Opera I Puritani [online]. Sheridan Libraries, Johns Hopkins University, ©2021. Dostupné z: <https://levysheetmusic.mse.jhu.edu/collection/116/008>

ATHERTON, James Stephen. James Joyce: Irish author [online]. Encyclopaedia Britannica Inc., ©2021. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/James-Joyce>

BLÜMLOVÁ, Dagmar. Anglistova lekce slavistiky jako inspirace a možnost perspektivy: (Aloys Skoumal a slovanské překlady Joyceova Odyssea). In: *Česká a slovenská slavistika na počátku 21. století: (stav - metodologie - mezinárodní souvislosti)*. Eds. Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka and Anna Zelenková. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, 2005. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/133387/BrnenskeTextySlovakistice_008-2005-1_5.pdf?sequence=1

Czech tongue [online]. © 2021. Dostupné z: <https://czechtongue.cz/>

- Databáze UALK FF UK [online]. Dostupné z: <http://ualk-old.ff.cuni.cz/ibibliography/hledani.php?L=0>
- DILWORTH, Thomas. "Mr. Browne in 'The Dead.'" *James Joyce Quarterly*, vol. 49, no. 2, 2012, pp. 335–344., Dostupné z: www.jstor.org/stable/24598824 [cit. 2021-08-10]
- DUŠEK, David. Spisovatel a překladatel Zdeněk Urbánek: 1917-2008, *Zdeněk Urbánek*, accessed June 20, 2021. Dostupné z: <http://www.zdenekurbanek.cz/zivotopis/>
- ENGLISH FORWARD [online]. Dostupné z: <https://www.englishforums.com/>
- FLETCHER, Martin John. "Falling through the universe": the transformative power of language in James Joyce's *the dead* [online]. Dostupné z: <https://periodicos.utfpr.edu.br/rl/article/view/3056>
- GRMELA, Josef. *The Czech Reception of Irish Literature: the 1930s*. Charles University, Prague. Dostupné z: https://www.phil.muni.cz/angl/thepe/thepe_02_05.pdf
- HUTCHINSON, Sean. The Long and Difficult Publication History of James Joyce's *Dubliners* [online]. June 24, 2014. Dostupné z: <https://www.mentalfloss.com/article/57437/long-and-difficult-publication-history-james-joyces-dubliners>
- JAKOBSON, Roman. *Lingvistika a poetika*. 1960, dostupné z: <https://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/prirucky/obsah/pruvodce/Lingvistika%20a%20poetika.pdf>
- JAMES JOYCE: Personální bibliografie [online]. DocPlayer.cz, © 2021. Dostupné z: <https://docplayer.cz/108721833-James-joyce-personalni-bibliografie.html>
- JONES, Ellen Carol. MEMORIAL DUBLIN. *European Joyce Studies*, vol. 21, 2011, pp. 59–121. *JSTOR*. Dostupné z: www.jstor.org/stable/44871333 [cit. 2021-08-10]
- KAPUS, Allie J. "The Lass of Aughrim" – Love, Tragedy, and the Power of the Past. In: *The Kabod*, Volume 3, Issue 3 Summer, Article 6. Liberty University, January 2017 [online]. Dostupné z: <https://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1071&context=kabod>
- KELLEHER, John V. Irish History and Mythology in James Joyce's 'The Dead'. *The Review of Politics*, vol. 27, no. 3, 1965, pp. 414–433. *JSTOR*, dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/1405567> [cit. 2021-08-10]
- KERZIOUK, Olga. Righteous Gentile and honorary Irishman: Zdeněk Urbánek. *European studies blog*, 12 October 2017 [online]. © The British Library Board. Dostupné z: <https://blogs.bl.uk/european/2017/10/righteous-gentile-and-honorary-irishman-zden%C4%9Bk-urb%C3%A1nek.html>
- KUBÁŇOVÁ, Alena. *Srovnání dvou českých překladů románu "K majáku" od Virginie Woolfové* [online]. České Budějovice, 2015 [cit. 2021-08-16]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/kvs37p/>. Bakalárska práca. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích,

Faculty of Philosophy. Vedoucí práce PhDr. Ladislav Nagy, Ph.D. Dostupné z: https://theses.cz/id/kvs37p/Bakal_sk_prce_Kub_ov_Alena.pdf

LYTLE, Andrew. "A Reading of Joyce's 'The Dead.'" *The Sewanee Review*, vol. 77, no. 2, 1969, pp. 193–216. *JSTOR*. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/27541713> [cit. 2021-08-10]

Obec překladatelů: Czech Literary Translators' Guild [online]. © 2016-2021: Obec překladatelů [cit. 2021-8-16]. Dostupné z: <http://database.obecprekladatelu.cz/>

SKOUMAL, Aloys - První kniha prós od Jamesa Joyce. [Studie] In: *Host* 8, 1928/1929, s. 34-36. /O Joyceově knize povídek 'Dubliners'./ in UALK FF UK; dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:8bf9ba90-de62-11e7-8939-5ef3fc9ae867?page=uuid:c87e40f0-de65-11e7-8939-5ef3fc9ae867>

VLACHOV, Sergey a Sider FLORIN. *Neperевodimoe v perevode*. Moskva mezhdunarodnye otnosheniya, 1980. Dostupné z: <https://cupdf.com/document/vlahov-florin-neperевodimoe-v-perevode.html>

WILHELM, Beate. *Joyce's style of 'scrupulous meanness' in his literary work "Dubliners"* [online]. Term Paper, 2006, 11 p. University of Ulster (Faculty of Arts). Dostupné z: <https://www.grin.com/document/65793>

World Wide Dubliners by James Joyce. Wallace Gray's Notes for James Joyce's "The Dead" [online]. Dostupné z: <http://www.mendele.com/WWD/WWDdead.notes.html>

Zdeněk Urbánek: knihy [online]. Dostupné z: <http://www.zdenekurbanek.cz/knihy/>

Internetové slovníky

Cambridge dictionary: English dictionary [online]. © Cambridge University Press, 2021. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>

Lexico: powered by Oxford [online]. Lexico.com, © 2021. Dostupné z: <https://www.lexico.com/>

LINGEA. Anglicko-český slovník [online]. Lingea s.r.o. Dostupné z: <https://slovniky.lingea.cz/anglicko-cesky>

Merriam-Webster: since 1828 [online]. Merriam-Webster, Inc. © 2021. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/>

Oxford Learner's Dictionaries [online]. Oxford University Press © 2021. Dostupné z: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

Slovník nářečí českého jazyka [online]. Ústav pro jazyk český AV ČR, © 2016-. Dostupné z: <https://sncj.ujc.cas.cz/>

Slovník spisovného jazyka českého [online]. *Ústav pro jazyk český, v. v. i.*, ©2011. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/>

The Free Dictionary by Farlex [online]. © 2003-2021 Farlex, Inc. Dostupné z:
<https://www.thefreedictionary.com/>

Urban Dictionary [online]. Urban Dictionary © 1999-2021. Dostupné z:
<https://www.urbandictionary.com/>